

Vrije Universiteit Brussel

Exploratief onderzoek: De plaats en betekenis van boeken en lezen in het leven van werkende vrouwen.

Eindverhandeling tot master in de Agogiek
Student: Aagje Frederickx
Promotor: Prof. Dr. J. Bauwens
Organisatie: Stichting Lezen
Academiejaar: 2010-2011

WETENSCHAPSwinkel
Brussel

Richting: Vrijetijdsagogiek

Exploratief onderzoek: De plaats en betekenis van boeken en lezen in het leven van werkende vrouwen.

Eindwerk voorgelegd voor het behalen van de graad van Master in de Agogiek door

Frederickx Aagje

Academiejaar 2010-2011

Promotor: Prof. Dr. J. Bauwens

Begeleider: Prof. Dr. T. Vanwing

SAMENVATTING

In opdracht van Stichting Lezen Vlaanderen en in samenwerking met de Wetenschapswinkel onderzochten we welke plaats boeken krijgen in het leven van werkende vrouwen. Uit de literatuurstudie bleek dat het vrijetijdslezen van vrouwen wordt bemoeilijkt door contextfactoren zoals ontleding en tijdsdruk en als gevolg daarvan een gebrek aan concentratie. Toch besteden werkende vrouwen nog relatief veel tijd aan boeken lezen. In ons exploratief onderzoek interviewden we zestien respondenten en peilden naar hun motieven om te lezen in de vrije tijd. We onderzochten wat vrijetijdslezen voor hen betekent. We vroegen hen op welke manier ze toegang hebben tot boeken en waarom ze voor bepaalde leesgenres kiezen. Ten slotte gingen we na waarom vrijetijdslezen werd verkozen boven andere vrijetijdsactiviteiten. Een aantal resultaten vallen op en verdienen verdere aandacht. Ten eerste is ontspanning een belangrijk leesmotief. Het is echter geen eenduidig begrip, het wordt op verschillende manieren ingevuld. Ten tweede gebruiken werkende vrouwen lezen als compensatie voor het feit dat hun sociale rollen hen niet toelaten om bepaalde behoeften te bevredigen in het dagelijkse leven. Lezen is voor hen een manier om die behoeften wel te bevredigen. Verder zijn film kijken en sport, in tegenstelling tot televisiekijken, belangrijke concurrenten van het vrijetijdslezen. Voorts blijkt dat ook het werk dat vrouwen doen op verschillende manieren invloed uitoefent op hun vrijetijdslezen. Uit verdere aanvullende resultaten blijkt dat werkende vrouwen boeken kopen uit principe of omdat ze de uitleentermijn in de bibliotheek vervelend vinden. Ze lenen boeken omdat het goedkoper is of omdat ze geen plaats hebben om boeken te stockeren. Vervolgens zien we dat vooral thrillers en detectives graag gelezen worden omdat ze spannend zijn of omdat er een zoektocht in wordt beschreven. Ten slotte worden romans graag gelezen omdat ze puur ontspannen, ze doen genieten en men hoeft er niet bij na te denken.

DANKWOORD

Graag wil ik mijn dank betuigen aan de mensen die mee hebben gezorgd voor de totstandkoming van dit werk. In de eerste plaats wil ik graag mijn promotor Prof. Dr. Joke Bauwens en mijn begeleider Prof. Dr. Tom Vanwing bedanken voor hun kritische reflecties en bijsturing tijdens heel het thesisproces. Ten tweede wil ik graag Saskia Vandeputte en Jozefien De Marrée van de Wetenschapswinkel bedanken voor hun hulp en steun. Vervolgens zou ik graag alle respondenten bedanken voor hun deelname aan dit onderzoek, hun bijdrage was van groot belang. Voorts bedank ik ook Rune Buerman van Stichting Lezen en de medewerkers van de Bibliotheken van Steenokkerzeel en Kortenberg voor hun hulp bij het rekruteren van respondenten. Ten slotte wil ik mijn ouders, Steven Smets en Silke Godts bedanken voor hun geduld en hun aanmoediging en voor hun hulp tijdens alle stappen van dit proces.

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING.....	2
DANKWOORD.....	3
INHOUDSOPGAVE	4
INLEIDING.....	6
DEEL I: THEORETISCH KADER.....	7
1. Evolutie in de leescultuur van vrouwen	7
2. Lezen als vrijetijdsbesteding	7
2.1. Beschrijving.....	8
2.2. Ontlezing	8
2.3. Concurrentie tussen vrijetijdsbestedingen	10
3. Herkomst van en keuze voor boeken	12
4. Leesmotivatie	13
4.1. Overzicht uit de literatuur	13
4.2. Theorieën.....	19
5. Besluit.....	22
DEEL II: EMPIRISCH ONDERZOEK.....	24
1. Onderzoeksdoelstelling en onderzoeksvragen.....	24
1.1. Onderzoeksdoelstelling	24
1.2. Onderzoeksvragen	24
2. Onderzoeksmethodiek.....	24
2.1. Onderzoekstype	24
2.2. Onderzoeksopzet.....	25
2.3. Dataverzameling	25
2.4. Deelnemers	25
2.5. Onderzoeksprocedure.....	26
2.6. Materiaal.....	28
2.7. Analyseprocedure	28
DEEL III: DISCUSSIE EN CONCLUSIE	29
1. Bespreking van de resultaten	29
1.1. Welke motieven geven de respondenten aan om boeken te lezen in hun vrije tijd? ...	29
1.2. Welke betekenissen geven de respondenten aan het lezen van boeken?.....	33
1.3. Op welke manier hebben de respondenten toegang tot boeken?	34
1.4. Waarom kiezen de respondenten voor een bepaald leesgenre?	37
1.5. Waarom verkiezen respondenten vrijetijdslezen boven andere vrijetijdsactiviteiten?..	38
2. Praktische en beleidsaanbevelingen.....	41
3. Beperkingen van het onderzoek.....	41
4. Aanbevelingen verder onderzoek	42

5. Conclusie	42
REFERENTIELIJST	44
LIJST VAN TABELLEN EN FIGUREN	49
BIJLAGEN	50
Bijlage 1: Inleidende vragenlijst	50
Bijlage 2: Categorisering leesmotieven op basis van twee schalen uit 'uses- and gratifications' onderzoek	53
Bijlage 3: Topiclijst interview	54
Bijlage 4: Interview met R6.....	57

INLEIDING

Cultuur is een steeds belangrijkere bron van zingeving geworden in onze huidige samenleving (Soetaert, 2006, p. 11). Aan de hand van mediavorkeuren, opvattingen, levensstijl en houdingen, gebaseerd op de heersende cultuur, geven mensen vorm aan hun sociale identiteit. De cultuur die zin geeft aan het leven van mensen zit vervat in verhalen (Mathijssen et al., 2006, p. 28). De opkomst van de nieuwe media heeft ertoe geleid dat boeken niet langer het enige medium zijn om deze verhalen en daarmee cultuur over te brengen (Soetaert, 2006, p. 25). En hoewel lezen nog steeds belangrijk is, heeft onze leescultuur een enorme evolutie doorgemaakt.

Een hedendaagse trend waarover vaak wordt gesproken is ontleding (Soetaert, 2006, p. 103). Steeds minder mensen houden zich in hun vrije tijd bezig met lezen. Werkende vrouwen, de groep die de meeste tijdsdruk ervaart en het minst vrije tijd heeft (Glorieux et al., 2006), blijken toch nog relatief veel te lezen in hun vrije tijd. In opdracht van Stichting Lezen Vlaanderen en in samenwerking met de Wetenschapswinkel willen we met dit exploratief onderzoek inzicht verwerven in wat het voor werkende vrouwen betekent om te lezen in hun vrije tijd en wat hen motiveert om dit te blijven doen. We willen vervolgens onderzoeken waarom ze bepaalde leesgenres verkiezen, waar ze hun boeken vandaan halen en waarom ze uit het groot aanbod aan vrijetijdsactiviteiten voor lezen kiezen.

Dit onderzoek bestaat uit drie delen. In het eerste deel gaan we dieper in op de theoretische achtergrond van dit fenomeen. Er wordt ten eerste aandacht besteed aan de evolutie van de leescultuur van vrouwen. Vervolgens beschrijven we wat lezen inhoudt als vrijetijdsbesteding en waar en op welke manier men boeken kiest. Ten slotte hebben we aandacht voor de leesmotivatie, welke leesmotieven gekend zijn en welke theorieën hieromtrent bestaan. In het tweede deel gaan we dieper in op het gevoerde onderzoek. Hier komt aan bod wat de onderzoeksvragen zijn en welke onderzoeksmethodiek gehanteerd werd. Na het onderzoekstype, de onderzoeksopzet en de dataverzamelmethode te hebben gedefinieerd, beschrijven we wie de deelnemers zijn in dit onderzoek, verantwoorden we welke onderzoeksprocedure is gevolgd en welk materiaal er werd gebruikt en ten slotte welke analyseprocedure werd gevolgd. In het derde deel van dit onderzoek bespreken we uitvoerig, aan de hand van de onderzoeksvragen, welke resultaten het onderzoek heeft opgeleverd. We formuleren een aantal praktische en beleidsaanbevelingen gebaseerd op de resultaten, vervolgens wordt er aandacht besteed aan de beperkingen van dit onderzoek en formuleren we nog een aantal aanbevelingen voor verder onderzoek. De resultaten worden ten slotte nog samengevat in de conclusie.

DEEL I: THEORETISCH KADER

1. Evolutie in de leescultuur van vrouwen

Boeken lezen is een praktijk die al vele eeuwen bestaat. Tijdens deze lange periode zijn er veel veranderingen opgetreden, vooral voor vrouwen (Fischer, 2005, p. 164-174). Tot in de middeleeuwen bleven intellectuele activiteiten zoals lezen vooral voorbestemd voor mannen.

In de 12de eeuw was er wel al sprake van vrouwen die lezen, maar meestal waren dat enkel vrouwen van religieuze ordes. Het ontstaan van de boekdrukkunst, in de 15de eeuw, zorgde ervoor dat boeken meer verspreid raakten en werden losgekoppeld van religie. Mannen lasen meer niet-religieuze lectuur en ontwikkelden daardoor een wereldbeeld dat niet enkel gebaseerd was op de dogma's van de kerk (Fischer, 2005, p. 205-213). Vrouwen hadden echter weinig toegang tot deze boeken en niet alle vrouwen konden lezen met als gevolg dat zij niet de kans kregen om een onafhankelijk wereldbeeld te ontwikkelen.

Omdat vrouwen in de 16de en 17de eeuw nog grotendeels werden uitgesloten van educatie, leerden zij vooral lezen in informeel verband. In die periode was men ervan overtuigd dat vrouwen onwetend waren. Het werd hen afgeraden om romans of profane verhalen te lezen omdat ze fictie en werkelijkheid niet van elkaar zouden kunnen onderscheiden. Men ontwikkelde in die tijd een canon met boeken die geschikt werden geacht voor vrouwelijke lezers (Von Tippelskirch, 2007, p. 183-201).

Tot in de 19de eeuw kregen vrouwen weinig vrijheid in hun boekenkeuze. In de patriarchale wereld werden hen constant beperkingen opgelegd door mannen. Geleidelijk aan verwierven vrouwen een grotere onafhankelijkheid (Lyons, 2008, p. 118-121). In de 20ste eeuw kwamen vrouwen meer op voor zichzelf en dankzij het feminisme kregen vrouwen meer vrijheid om een eigen leescultuur op te bouwen (Travis, 1998).

2. Lezen als vrijetijdsbesteding

Vrouwen hebben in onze huidige samenleving evenveel toegang tot boeken als mannen. Het lezen wordt dus ook niet langer afgebakend op basis van gender. We kunnen lezen wel beschrijven door een onderscheid te maken op basis van de functionaliteit of op basis van soorten vrijetijdsbesteding.

2.1. Beschrijving

Soetaert (2006, p. 60) maakt een onderscheid tussen twee vormen van lezen, namelijk functioneel lezen en vrijetijdslezen (De Vylder, 2009, p. 8). De functionele betekenis van lezen slaat op het lezen als basisvaardigheid om te functioneren in de maatschappij. Knulst en Kraaykamp (1996, p. 11) definiëren het vrijetijdslezen als lezen uit eigen beweging en niet omdat er iets mee gedaan moet worden op het werk of vanwege de studie. Nell (1988, p. 7) benoemt vrijetijdslezen als 'ludic reading' of plezierlezen, omdat het verwijst naar het feit dat het lezen voor het plezier eigenlijk een spelactiviteit is die men in de eerste plaats doet om de activiteit zelf.

Volgens Knulst en Kraaykamp (1996, p. 255) en van der Poel (2004, p. 174) staat het functioneel lezen er goed voor in onze samenleving, in tegenstelling tot het vrijetijdslezen. Vrijetijdslezen is steeds minder populair, vooral onder het jongere bevolkingsdeel in de samenleving. Functioneel lezen wordt belangrijker geacht dan vrijetijdslezen in onze huidige informatiesamenleving. We gebruiken ons leesvermogen steeds meer voor het werk of de studie en minder voor de vrije tijd.

Een andere manier om lezen te beschrijven is door een onderscheid te maken tussen twee soorten vrijetijdsbesteding zoals Stebbins (1997, p. 16-24). Hij onderscheidt 'serious leisure' en 'casual leisure'. Beide vormen van vrijetijdsbesteding oefenen een verschillende invloed uit op hun participanten. Ze bieden verschillende ervaringen aan en genereren een verschillend gevoel. Stebbins beschrijft 'serious leisure' als een uitoefening van vrijwillige activiteiten om voldoening te bereiken. De participanten zetten zich in om specifieke vaardigheden en kennis, die nodig zijn om de activiteit uit te oefenen, aan te leren. 'Casual leisure' beschrijft hij daarentegen als een korte, plezierige activiteit waarvoor men geen speciale vaardigheden nodig heeft. Boeken lezen, is volgens Stebbins (1997, p. 16-24) een vorm van 'casual leisure', meer bepaald van passief entertainment.

2.2. Ontlezing

De ontlezingstrend is sinds 1950 (Knulst & Kraaykamp, 1996, p. 228) opgang aan het maken in onze samenleving. Hoewel de ontlezing alle lagen van de bevolking heeft getroffen, blijkt dat vrouwen nu meer boeken lezen dan mannen (Huysmans, de Haan, & van den Broek, 2004, p. 214), in tegenstelling tot de eeuwen daarvoor. Deze fenomenen en hun oorzaken worden verder verduidelijkt in paragrafen 2.2.1. tot 2.2.3. .

2.2.1. Definitie

Ontlezing is de afname van het vrijetijdslezen. Soetaert (2006, p. 103) legt uit dat de term ontlezing een term is die vooral in negatieve zin wordt gebruikt. Het probleem van ontlezing is volgens Soetaert tweeledig. Ten eerste maken mensen zich ongerust over het verlies van competenties, zoals reflectie, ontwikkeling en concentratie, die lezen met zich meebrengt. Ten tweede maakt men zich zorgen om het verlies van de historische dimensie en de bindende functie van lezen. Lezen geeft toegang tot de historische traditie van de mens.

Deze historische traditie vervult ook een bindende functie, het zorgt voor het ontstaan van een samenhangingsgevoel tussen mensen van dezelfde afkomst. Door ontleding zouden we de toegang tot de historische traditie kwijt kunnen raken en daarmee verdwijnt dan ook de bindende functie die het lezen uitoefent.

Ontleding is een gevolg van het feit dat minder mensen lezen in hun vrije tijd. De afname van het vrijetijdslezen duidt dus niet op een afname van de leestijd onder de lezers. De tijd die lezers aan vrijetijdslezen besteden is redelijk constant gebleven de laatste decennia (Huysmans et al., 2004, p. 48).

2.2.2. Oorzaken

Knulst en Kraaykamp (1996, p. 233) sommen een aantal factoren op die bijdragen tot de achteruitgang van het vrijetijdslezen. Ten eerste verwijzen zij naar de opkomst en verspreiding van het televisiekijken. Goedegebuure (1989, in Piek, 1995, p. 20-22) ondersteunt de visie van Knulst en Kraaykamp. Hij ziet televisie als de oorzaak van het ontstaan van gemakzucht en dat leidt er volgens hem toe dat we een leesgedrag ontwikkelen dat vluchtiger en fragmentarischer is. De opkomst van het televisiekijken heeft ertoe geleid dat vooral mannen hun leestijd hebben ingeruild voor 'televisietijd'. Vrouwen hebben dit in veel mindere mate gedaan (Knulst & Kraaykamp, 1996, p. 41). Knulst en Kraaykamp (1996, p. 253) veronderstellen dat dit komt doordat "*vrouwen op cultureel gebied een grotere competentie hebben ontwikkeld in de traditionele overdrachtstechnieken*" en daarom niet zo snel overstappen naar nieuwe overdrachtsmiddelen.

Ten tweede zien Knulst en Kraaykamp (1996, p. 233) dat mensen het steeds moeilijker hebben om informatie op zinvolle wijze te ordenen. Mensen waarderen lectuur ook steeds minder als gevolg van het toegenomen aanbod aan lectuur. Deze beide trends beïnvloeden volgens Knulst en Kraaykamp het vrijetijdslezen op een negatieve manier.

Ten slotte verwijzen Glorieux et al. (2006, p. 165-184) naar het feit dat mensen tussen 25 en 50 jaar meer tijdsdruk ervaren. De combinatie van zorg en arbeid in deze levensfase zorgt ervoor dat vooral vrouwen een groot gevoel van tijdsdruk ervaren. Daardoor is volgens Shaw (1994, in Glorieux et al., 2006, p. 95) de vrije tijd van vrouwen kwalitatief minderwaardig. Hun vrije tijd is vaak versnipperd en gefragmenteerd en daardoor komen ze te weinig toe aan ontspanning. En als ze al toekomen aan ontspanning, zorgt de tijdsdruk ervoor dat vrouwen te weinig geconcentreerd zijn om te kunnen lezen (Sociaal Cultureel Planbureau, 1992, in Piek, 1995, p. 20-22). Bovendien zorgen de complexere taken, die men dagelijks moet uitvoeren, ervoor dat mensen minder innerlijke rust vinden. Deze innerlijke rust is een noodzakelijke voorwaarde om de aandacht bij het lezen te kunnen houden.

2.2.3. Voor- en tegenstanders

Enkele wetenschappers geven aan dat de ontleding in onze samenleving niet noodzakelijk gezien moet worden als een probleem. Knulst en Kraaykamp (1996, p. 258-259) vergelijken in hun onderzoek lezen met één van zijn concurrenten, het televisiekijken. Ze leiden daaruit af dat lezen niet beter is dan televisiekijken op bepaalde vlakken. Zo is het verzamelen van informatie en opinies via televisiekijken evenwaardig aan het opnemen van informatie en opinies via lezen. Ook Mathijssen et al. (2006, p. 30) menen dat het niet erg is dat jongeren nog weinig lezen in hun vrije tijd. Ze gaan ervan uit dat muziek en films evenveel kunnen inspireren, vormen, verdiepen en verrijken als boeken.

Daar staat tegenover dat tal van andere bronnen in de literatuur pleiten voor het behoud en het stimuleren van het vrijetijdslezen (van Coillie, 2007; De Sterck, 1997; Knulst & Kraaykamp, 1996, p. 259; De Smet, 1980). Vrijetijdslezen omvat meer dan alleen het opnemen van informatie en opinies. Zich openstellen voor onbekende en nieuwe perspectieven is onder andere een element dat kenmerkend is voor het vrijetijdslezen. Dit element vindt men niet terug in de moderne multimediabeschaafing volgens Knulst en Kraaykamp (1996, p. 259). Eyre (2003, in Agee, 2005 p. 244-249) meent dat het zeer goed beheersen van literaire vaardigheden noodzakelijk is om goed te kunnen functioneren in onze informatiesamenleving. En lezen in de vrije tijd is volgens Eyre dé manier om literaire vaardigheden te leren beheersen.

2.3. Concurrentie tussen vrijetijdsbestedingen

Vóór de 20ste eeuw hadden mensen weinig mogelijkheden om hun vrije tijd in te vullen, want er waren slechts beperkte middelen voorhanden. Lezen was in die tijd dus een veelvoorkomende vrijetijdsbesteding. Naast het ontstaan van nieuwe vormen van vrijetijdsbesteding zorgde de enorme welvaartsstijging in de 20ste eeuw ervoor dat mensen meer middelen hadden om hun vrije tijd in te vullen (Huysmans et al., 2004, p. 15-16). Het ontstaan van deze keuzemogelijkheden heeft geleid tot het ontstaan van een concurrentiestrijd tussen lezen en andere vrijetijdsbestedingen en van der Poel (2004, p. 174) ziet dit als een oorzaak voor de daling van het vrijetijdslezen. Deze concurrentiestrijd verloopt niet helemaal eerlijk, want niet iedereen heeft evenveel toegang tot alle vormen van vrijetijdsbesteding.

2.3.1. Ongelijke toegang

Tot de jaren 50 van de vorige eeuw lazen mannen meer dan vrouwen. Laaggeschoolde vrouwen lazen het minst van al (Knulst & Kraaykamp, 1996, p. 34). In onze huidige samenleving is de ongelijke toegang niet meer afhankelijk van sekse zoals midden vorige eeuw wel nog het geval was. De ongelijke toegang wordt nu vooral bepaald door het niveau van opleiding. Hooggeschoolden besteden meer tijd aan cultuur en doen vaker aan vrijetijdslezen dan laaggeschoolden (Glorieux et al., 2006, p. 110-112). Er bestaan een aantal theorieën die een verklaring geven voor dit fenomeen.

Volgens de culturelecompetentiethorie worden de vaardigheden en kennis om deel te nemen aan cultuur in de vrije tijd, aangeleerd op school. Doordat hooggeschoolden langer naar school zijn geweest dan laaggeschoolden, hebben ze deze vaardigheden en kennis beter opgenomen met als gevolg dat ze beter hun weg vinden naar cultuurdeelname en deelname aan moeilijkere vormen van vrijetijdsbesteding zoals lezen (Ganzeboom, 1989, in Glorieux et al., 2006, p. 110).

Elchardus en Glorieux (2002, in Glorieux et al., 2006, p. 110) verwijzen naar de theorie van de symbolische onderscheiding, gebaseerd op de statutheorie van Bourdieu (1979). Volgens deze theorie hebben mensen met een hoge sociale status een gevarieerder vrijetijdspatroon omdat ze hun vrijetijdsbesteding zien als een manier om zich van anderen te onderscheiden, met als gevolg dat ze hun vrijetijdsbesteding meer waarderen dan personen met een lage sociale status. Iemand uit een hogere statusgroep leest bijgevolg meer boeken, bezit ook meer boeken en leest meer lectuur die status verleent dan iemand uit een lagere sociale groep (Piek, 1995, p. 31-37).

Beide theorieën zijn aannemelijk, maar toch lijkt de eerste theorie meer relevant. De theorie van de symbolische onderscheiding lijkt in de 21ste eeuw minder relevant omdat vrijetijdsbesteding in onze maatschappij voor alle lagen van de bevolking belangrijk is geworden. Zowel arm als rijk ziet zijn vrijetijdsbesteding als een middel tot zelfbepaling (Laermans, 2002, in Glorieux et al., 2006, p. 95). Ondanks deze bevinding is Schlundt Bodien (z.j., in Soetaert, 2006, p. 114) ervan overtuigd dat de theorie van symbolische onderscheiding wel nog opgaat voor vrouwen in onze maatschappij. Voor vrouwen en meisjes is het wel nog prestigieus om te lezen in de vrije tijd.

2.3.2. Vrijetijdspatronen

Een vrijetijdspatroon is een patroon dat bestaat uit een aantal vrijetijdsactiviteiten die vaak samen voorkomen. Men leest bijvoorbeeld meer als men meer vrije uren thuis besteedt, want vrijetijdslezen is een activiteit die meestal in de huiselijke sfeer plaatsvindt (Knulst & Kraaykamp, 1996, p. 194). Tussen de drukte van het vrijetijdspatroon en lezen bestaat er een aannemelijk negatief verband. Hoe meer tijd men per week spendeert aan vrijetijdsactiviteiten, hoe minder tijd er overblijft om te lezen. Uit het onderzoek van Knulst en Kraaykamp (1996, p. 197) blijkt ook dat personen die veel tijd besteden aan huiselijke contacten, vaak naar het café of de disco gaan, sporten of vissen, dikwijls weinig lezen in hun vrije tijd.

Televisiekijken en lezen kunnen, in tegenstelling tot wat vaak gedacht wordt, wel samengaan. De 'Displacement Theory', ontstaan met de opkomst van de televisie, ging ervan uit dat leesactiviteiten vervangen zouden worden door televisiekijken (Neuman, 1991, p. 28). Deze theorie bleek later niet correct, omdat ze aannam dat televisiekijken en boeken lezen volledig dezelfde functie hebben. Onderzoek heeft aangetoond dat de functionele differentiatie tussen boeken lezen en televisiekijken ervoor zorgt dat beiden wel degelijk gecombineerd kunnen worden in een vrijetijdspatroon (Adoni & Nossek, 2001, p. 61-66). In empirische studies werd aangetoond dat boeken lezen vooral de nood aan kennisuitbreiding en leren vervult.

Televisiekijken is volgens Radway (1987, p. 91-92) een sociale activiteit waarbij men tijdens de activiteit met anderen kan converseren in tegenstelling tot lezen. Volgens Adoni en Nosek (2001, p. 61-66) is escapisme een behoefte die zowel door boeken lezen als televisiekijken bevredigd kan worden.

3. Herkomst van en keuze voor boeken

Uit de literatuur blijkt in de eerste plaats dat vrouwen reeds lange tijd een voorkeur hebben voor romans. Manguel (1997, p. 226) vond dat de roman zelfs in de tijd van de oude Grieken, de 1ste eeuw v.C., een genre was dat erg geliefd was bij vrouwen. Ook nu nog blijven romans vooral populair bij vrouwen (Radway, 1987; Knulst & Kraaykamp, 1996, p. 153).

Vervolgens vinden we in de literatuur verschillende manieren terug om boeken te verwerven: men kan ze lenen van vrienden of familie of in de bibliotheek of men kan ze kopen, meestal doet men dat in de boekhandel. Vrouwen lenen meer en kopen minder vaak boeken dan mannen (Knulst & Kraaykamp, 1996, p. 100).

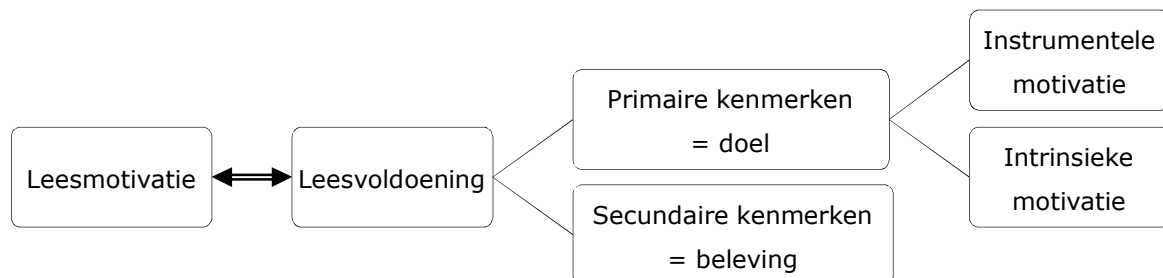
Ten derde vinden Huysmans et al. (2004, p. 44-45) in hun onderzoek dat we steeds meer boeken kopen en cadeau krijgen. Van den Broek (2001, in Huysmans et al., 2004, p. 44-45) geeft aan dat deze bevinding overeenstemt met de trend dat de vrijetijdsbesteding kapitaalsintensiever is geworden in onze huidige samenleving. Daarnaast bepalen vooral de leeftijd en het inkomen van de lezer waar de lezer zijn boeken vandaan haalt. Jongvolwassenen en personen met een hoger inkomen kopen vaker boeken.

Ten slotte blijkt uit de literatuur dat de meeste lezers hun informatie over het te kiezen boek vooral in de boekhandel, uit recensies in de krant, van andere lezers en in mindere mate uit boekenprogramma's op televisie halen (Leemans, 1994, in Piek, 1995, p. 24). Sheldrick Ross (1999, p. 797) vond in zijn onderzoek dat lezers zich vooral laten leiden door aanbevelingen van anderen. Ze geven daarbij de voorkeur aan gekende en betrouwbare bronnen. Mathijssen et al. (2006, p. 16) geven aan dat ook de verfilming van boeken mensen kan aanzetten om te kiezen voor een boek. Ze zien hierin ook een middel om mensen opnieuw te doen lezen. Radway (1987, p. 97) concludeert ten slotte in haar onderzoek dat vrouwen vaak verslingerd zijn aan een auteur, omdat ze het gevoel hebben dat precies die auteur weet hoe hij of zij hen moet plezieren.

4. Leesmotivatie

Naast de invloed van externe factoren op het vrijetijdslezen, die besproken werden in paragrafen 1. tot 3., heeft ook de interne factor 'leesmotivatie' een invloed op het leesgedrag. Leesmotivatie houdt in dat men er zich van bewust is dat lezen voldoening kan geven. Het hebben van een leesmotivatie is dus een voorwaarde voor spontaan leesgedrag (Piek, 1995, p. 31-37).

Tellegen en Catsburg (1987, in Tellegen & Frankhuisen, 2002, p. 19) maken vervolgens een onderscheid tussen twee soorten leesvoldoening, namelijk leesvoldoening met primaire kenmerken en leesvoldoening met secundaire kenmerken. De primaire kenmerken van leesvoldoening zijn die kenmerken die de lezer kent en die hij nastreeft via het lezen. Deze primaire kenmerken kunnen nog eens onderverdeeld worden in instrumentele en intrinsieke motivatie. Men spreekt over 'instrumenteel gemotiveerd leesgedrag' als het lezen als instrument gebruikt wordt om een ander doel, buiten de leeshandeling, te bereiken. Men spreekt langs de andere kant over 'intrinsiek gemotiveerd leesgedrag' als het doel dat men nastreeft in de leeshandeling zelf te vinden is. Het doel dat de lezer dan nastreeft is zijn stemming behouden of net veranderen. Secundaire kenmerken van leesvoldoening zijn vervolgens elementen die bijkomstig zijn bij het lezen (Tellegen & Catsburg, 1989, in Piek, 1995, p. 36). Het gaat hier over de processen van verbeelding en emotie waarmee men te maken krijgt als men leest, want dit zijn reacties waarop men hoopt, maar die men niet intentioneel kan nastreven. Deze kenmerken geven aan hoe de tekst beleefd wordt. In figuur 1 wordt voorgaande uiteenzetting schematisch weergegeven.

Figuur 1: Invloed van interne factoren op vrijetijdslezen.

4.1. Overzicht uit de literatuur

In de literatuur worden er tal van leesmotivaties weergegeven. We hebben gepoogd de belangrijkste leesmotivaties op te sommen in tabel 1, 2 en 3. Deze opsomming is verre van compleet, maar geeft toch een overzicht van een aantal belangrijke leesmotivaties waarop we ons kunnen baseren voor ons onderzoek. In paragraaf 4.1.4. worden de leesmotieven uit niet-wetenschappelijke, recente en oudere wetenschappelijke bronnen met elkaar vergeleken.

4.1.1. Leesmotieven aangegeven in niet-wetenschappelijke bronnen

Tabel 1

Overzicht van leesmotieven uit niet-wetenschappelijke bronnen

Sociale motieven
<ul style="list-style-type: none">- Sociale interactie met anderen over het gelezene (Stichting Lezen, z.j.).- Men voelt zich sociaal betrokken en men participeert in de samenleving doordat men weet wat er gaande is in de samenleving (Taalschrift, 2006).
Cognitieve motieven
<ul style="list-style-type: none">- Men leert kritischer te zijn doordat men geconfronteerd wordt met verschillende meningen en visies (Taalschrift, 2006).- Het onthouden van feiten, leren (Taalschrift, 2006).- Cognitieve vaardigheden verbeteren doordat men ze moet gebruiken (Stichting Lezen, z.j.).
Escapisme
<ul style="list-style-type: none">- Tijdverdrijf (Stichting Lezen, z.j.).
Financiële motieven
<ul style="list-style-type: none">- Het is een vorm van goedkope vrijetijdsbesteding (Stichting Lezen, z.j.).
Taalstimulering
<ul style="list-style-type: none">- Woordenschat, stijlkennis en stijlfiguren leren kennen (Taalschrift, 2006).
Ecologische motieven
<ul style="list-style-type: none">- Het is een milieuvriendelijke vorm van vrijetijdsbesteding omdat men er geen elektrische energie voor hoeft te gebruiken (Stichting Lezen, z.j.).
Persoonlijke ontwikkeling
<ul style="list-style-type: none">- Bevestiging van eigen wereldbeelden en ideeën doordat men leest dat ook anderen op een soortgelijke manier denken (Vanwing, persoonlijke mededeling, 29 december 2010).- Het hebben van leesvaardigheden wordt gelijkgesteld aan het bezitten van moreel oordeelsvermogen. Leeservaringen opdoen komt dan overeen met het verscherpen van het moreel oordeelsvermogen (van Peperstraten, 2010).

4.1.2. Leesmotieven afkomstig uit oudere wetenschappelijke bronnen

Tabel 2

Overzicht van leesmotieven uit ouder wetenschappelijk onderzoek

Sociale motieven
<ul style="list-style-type: none"> - Maatschappelijke normen en waarden die nodig zijn voor integratie worden via lezen overgebracht (Oervig, 1975). - Het tonen van status via het lezen van bepaalde genres (Bourdieu, 1984, in Kraaykamp & Dijkstra, 1999).
Cognitieve motieven
<ul style="list-style-type: none"> - Het onthouden van feiten, men leert nieuwe feiten doordat men ermee in contact komt via lezen (Reijnders, 1970, in van Campen & van der Burg, 1981). - Informatieverwerving door het lezen van nieuwe feiten (Gierhl, 1972, in Bakker & Tellegen - van Delft, 1984; Reijnders, 1970, in van Campen & van der Burg, 1981). - Cognitieve vaardigheden verbeteren doordat men ze moet gebruiken (Gierhl, 1972, in Bakker & Tellegen - van Delft, 1984; Rombouts, 1952, in van Campen & van der Burg, 1981). - Betere prestatie in studie en beroep doordat men cognitieve vaardigheden verbetert tijdens het lezen (Heather, 1983, in Bakker & Tellegen - van Delft, 1984). - Door te lezen over hoe anderen met een probleem omgaan kan men hieruit voor zichzelf ook oplossingen halen (van Campen & van der Burg, 1981).
Escapisme
<ul style="list-style-type: none"> - Tijdverdrijf (van Campen & van der Burg, 1981). - Door zich te verliezen in een tekst vlucht men weg van het dagelijks leven (Gierhl, 1972, in Bakker & Tellegen - van Delft, 1984, Radway, 1987, p. 88).
Taalstimulering
<ul style="list-style-type: none"> - Leestechnieken aanleren en behouden (Reijnders, 1970, in van Campen & van der Burg, 1981).
Entertainment
<ul style="list-style-type: none"> - Men oefent zijn verbeelding en fantasie doordat het gelezen verhaal bepaalde beelden oproept (Rombouts, 1952, in van Campen & van der Burg, 1981). - Ontspanning (Reijnders, 1970, in van Campen & van der Burg, 1981; Radway, 1987, p. 89). - Beleving van avonturen (van Campen & van der Burg, 1981). - Leesplezier om het lezen zelf (van Campen & van der Burg, 1981; Greaney & Neuman, 1983; Radway, 1987, p. 86). - Bevredigen van nieuwsgierigheid (Heather, 1983, in Bakker & Tellegen - van Delft, 1984). - Genieten van het esthetische, van de vorm van de tekst (Rombouts, 1952, in van Campen & van der Burg, 1981). - Emotionele bevrediging of voldoening (Radway, 1987, p. 96).

Persoonlijke ontwikkeling

- Ontwikkelen van een mening door in contact te komen met nieuwe meningen en perspectieven (Langer, 1989).
- Vormgeven aan de werkelijkheid (Oversteegen, 1982, in Soetaert 2006, p. 32).
- Op zoek gaan naar gedragsvoorbeelden in verhalen (Oversteegen, 1982, in Soetaert 2006, p. 32).
- Sociale omstandigheden wijzigen door vaardigheden te ontwikkelen of door informatie op te doen over hoe anderen dat doen of hebben gedaan (Oversteegen, 1982, in Soetaert 2006, p. 32).
- Sociale omstandigheden bevestigen door te lezen dat anderen zich in dezelfde situatie bevinden (Oversteegen, 1982, in Soetaert 2006, p. 32).
- Men kan het moreel oordeelsvermogen verscherpen door te lezen over morele waarden (Rombouts, 1952, in van Campen & van der Burg, 1981).
- Men leert respect hebben voor andere meningen en visies door handelingen vanuit een ander standpunt te bekijken (Rombouts, 1952, in van Campen & van der Burg, 1981).
- Doorbreken van in de maatschappij geldende taboes door in contact te komen met nieuwe visies op een onderwerp (van Campen & van der Burg, 1981).
- Verminderen van angst en onzekerheid door een houvast te creëren via verhalen waar men met gelijkaardige angst en onzekerheidssituaties weet om te gaan (Heather, 1983, in Bakker & Tellegen - van Delft, 1984).
- Individuele ontwikkeling door nieuwe ideeën en gedachten op te doen (Rombouts, 1952, in van Campen & van der Burg, 1981).
- Inzicht ontwikkelen in zichzelf, in anderen of in het leven via het lezen over personages die gelijkenissen vertonen met jezelf of met anderen (van Campen & van der Burg, 1981).
- Veranderen van de perceptie over zichzelf (Radway, 1987, p. 101).
- Bevestiging van eigen wereldbeelden en ideeën doordat men leest dat ook anderen op een soortgelijke manier denken (van Campen & van der Burg, 1981).
- Kennismaken met en inzicht krijgen in andere tijden, plaatsen en culturen (Radway, 1987, p. 107).
- Catharsis, frustratieontlading door het waarnemen van fictieve emoties (Oversteegen, 1982, in Soetaert 2006, p. 32).

Andere

- Om gemakkelijk in slaap te vallen (Nell, 1988, in Krashen, 1995).

4.1.3. Leesmotieven uit recent wetenschappelijk onderzoek

Tabel 3

Overzicht van leesmotieven uit recent wetenschappelijk onderzoek

Sociale motieven
<ul style="list-style-type: none">- Sociale betrokkenheid en participatie in de samenleving (Elias & Vanwing, 2002, p. 176).- Sociale interactie met anderen over het gelezene (Wigfield & Guthrie, 1997, in Taboada, Tonks, Wigfield, & Guthrie, 2008).- Het tonen van status via het lezen van bepaalde genres (Bourdieu, 1984, in Kraaykamp & Dijkstra, 1999; Verté et al., 2010, p. 29).
Cognitieve motieven
<ul style="list-style-type: none">- Informatieverwerving (Kraaykamp & Dijkstra, 1999; Elias & Vanwing, 2002, p. 176).- Levenslang leren, feiten onthouden door voortdurend nieuwe dingen te lezen en zo op de hoogte te blijven van nieuwe evoluties (Agee, 2005, p. 246).- Probleemoplossing door inzicht te verwerven in hoe anderen met problemen omgaan (Moyer, 2006; Elias & Vanwing, 2002, p. 176; Panigrahi, 1998, p. 111).- Betere prestatie in studie en beroep doordat men voortdurend zijn cognitieve vaardigheden bijsticht en vernieuwt (Stokmans, 1999; Panigrahi, 1998, p. 111).
Escapisme
<ul style="list-style-type: none">- Vluchten van de dagelijkse routine, vluchten van het nietsdoen (Stokmans, 1999).- Vermijden van werk door zich met iets anders bezig te houden (Wigfield & Guthrie, 1997, in Taboada et al., 2008).
Taalstimulering
<ul style="list-style-type: none">- Leestechnieken aanleren en behouden door ze voortdurend te oefenen tijdens het lezen (Stokmans, 2007).- Literair bezigzijn, woordenschat, stijlkennis en stijlfiguren leren kennen (Mathijssen et al., 2006, p. 30; Knulst en Kraaykamp, 1996, p. 259).- Bevestiging van de eigen leescapaciteiten (Wigfield & Guthrie, 1997, in Taboada et al., 2008).
Entertainment
<ul style="list-style-type: none">- Verbeelding en fantasie oefenen door mee het verhaal te creëren (van Coillie, 2007).- Ontspanning kan bereikt worden via humor of via het meeleven met spannende verhalen (van Coillie, 2007).- Leesplezier, jezelf laten meenemen door het verhaal (Stokmans, 1999).- Men ervaart emoties als men meeleeft met een verhaal en leert ze op deze manier ook uitdrukken (Kraaykamp & Dijkstra, 1999; Oversteegen, 1982, in Soetaert 2006, p. 32).- Genieten van het esthetische, van de vorm en de inhoud van een verhaal (Kraaykamp & Dijkstra, 1999).- Interesse voor een bepaald onderwerp (Wigfield & Guthrie, 1997, in Taboada et al., 2008).

Persoonlijke ontwikkeling
<ul style="list-style-type: none"> - Ontwikkeling van de eigen persoonlijkheid door inzicht op te doen in het leven van anderen, door eigen vooroordelen in vraag te stellen en nieuwe ideeën op te doen (Stokmans, 1999; Moyer, 2006; Elias & Vanwing, 2002, p. 176; Soetaert, 2006; Panigrahi, 1998, p. 111). - Inzicht ontwikkelen in zichzelf, in anderen of in het leven door te lezen over anderen en hun levenssituaties (Stokmans, 1999). - Creativiteit wordt gestimuleerd, want elk verhaal wordt gedeeltelijk mee gecreëerd door de lezer (van Coillie, 2007; Elias & Vanwing, 2002, p. 176). - Men oefent discipline en geduld als men een complexe tekst ontleedt (Knulst en Kraaykamp, 1996, p. 259). - Verhalen kunnen zin geven aan het leven omdat ze gereedschap zijn waaruit men elementen kan leren en ze bieden gezelschap (Kraaykamp & Dijkstra, 1999; Soetaert, 2010). - Vormgeven aan de werkelijkheid (Oversteegen, 1982, in Soetaert 2006, p. 32; Schram, 2010; Soetaert, 2010). - Eigen ideeën en vooroordelen in vraag stellen door kennis te maken met andere meningen (Moyer, 2006). - Op zoek gaan naar gedragsvoorbeelden in verhalen (Oversteegen, 1982, in Soetaert 2006, p. 32; Soetaert, 2010; Mathijssen et al., 2006, p. 30). - Sociale omstandigheden wijzigen door vaardigheden te ontwikkelen of door informatie op te doen over hoe anderen dat doen of hebben gedaan (Oversteegen, 1982, in Soetaert 2006, p. 32). - Sociale omstandigheden bevestigen door te lezen dat anderen zich in dezelfde situatie bevinden (Oversteegen, 1982, in Soetaert 2006, p. 32). - Ontwikkelen van andere perspectieven door erover te lezen (Moyer, 2006; Knulst & Kraaykamp, 1996). - Kennismaken met andere tijden, plaatsen en culturen en daardoor je horizon verbreden (Moyer, 2006). - Catharsis, frustratieontlading door het waarnemen van fictieve emoties (Oversteegen, 1982, in Soetaert 2006, p. 32).
Andere
<ul style="list-style-type: none"> - Om gemakkelijk in slaap te vallen (Nell, 1988, in Krashen, 1995).

4.1.4. Vergelijking

Niet-wetenschappelijke bronnen vermelden onder meer financiële en ecologische motieven om boeken te lezen. De wetenschappelijke literatuur daarentegen heeft daar geen aandacht voor, terwijl dat vandaag de dag toch belangrijke motieven zijn. De andere categorieën van leesmotieven namelijk cognitieve, escapistische en sociale motieven, persoonlijke ontwikkeling en taalstimulering die aan bod komen in niet-wetenschappelijke bronnen komen in grote mate overeen met de motieven uit wetenschappelijke bronnen. Dit lijkt logisch omdat niet-wetenschappelijke bronnen zich waarschijnlijk gebaseerd hebben op wetenschappelijke bronnen om uitspraken te doen over leesmotieven.

In de categorie sociale motieven, in ouder wetenschappelijk onderzoek, wordt vooral nadruk gelegd op het lezen om te integreren in de samenleving terwijl dit in recenter wetenschappelijk onderzoek niet meer aan bod komt. Wel wordt er nog steeds heel wat nadruk gelegd op de statutetheorie van Bourdieu. Deze theorie lijkt in onze moderne maatschappij minder van toepassing, maar toch wordt er nog regelmatig naar verwezen in de literatuur (zie 2.3.1.). De aandacht voor cognitieve motieven verbreedt zich in recente wetenschappelijke literatuur. Er is nu ook aandacht voor levenslang leren als motief om te lezen in de vrije tijd. Dit is waarschijnlijk een gevolg van de grote aandacht voor levenslang leren in onze huidige maatschappij. Taalstimulering is een motief dat steeds meer aandacht krijgt in recent wetenschappelijk onderzoek. Binnen de categorie persoonlijke ontwikkeling heeft ouder wetenschappelijk onderzoek nog aandacht voor moraliteit en het aanleren van morele waarden. In recent wetenschappelijk onderzoek is deze dimensie van persoonlijke ontwikkeling verdwenen en is er meer aandacht voor het ontwikkelen van creativiteit bij de lezer. Bij de categorie entertainment lijkt in recent wetenschappelijk onderzoek meer aandacht voor interesse als leesmotief. Ten slotte wordt er in de literatuur weinig of geen onderscheid gemaakt tussen leesmotieven voor vrouwen en voor mannen, behalve door Radway (1987) die het specifiek heeft over leesmotieven voor vrouwen. We kunnen daaruit afleiden dat wetenschappers ervan uitgaan dat deze leesmotieven zowel van toepassing zijn op vrouwen als op mannen.

Men kan deze lijst met leesmotieven ook bekijken als een overzicht van de functies die het vrijetijdslezen kan hebben. De nadruk wordt dan niet gelegd op waarom de lezer leest, maar op wat het lezen kan doen voor de lezer. Niet alle motieven of functies gelden voor alle lezers in elke situatie. Elke lezer maakt eigen combinaties van deze leesfuncties of leesmotieven. Men kan ook hiërarchieën aanbrengen in de lijst en men kan bepaalde leesmotieven of leesfuncties ontkennen. Uiteindelijk kan wetenschappelijk onderzoek niet meer doen dan de lezers confronteren met de bestaande opvattingen over de motieven en functies van lezen. Elke lezer heeft dan het recht om een aantal functies of motieven te koesteren of te verwerpen (Oversteegen, 1982, in Soetaert 2006, p. 32-33).

4.2. Theorieën

Na een opsomming gegeven te hebben van motieven en functies van het vrijetijdslezen, geven we een overzicht van een aantal theorieën uit de empirische literatuurwetenschap met als doel enkele leesmotieven verder aan te vullen en te verklaren. De empirische literatuurwetenschap is een verzameling van literatuurwetenschappelijke benaderingen die inzicht proberen te krijgen in hoe mensen omgaan met literatuur (Piek, 1995, p. 31-37).

4.2.1. Reader-response criticism

Rond 1920 ontstond een nieuwe stroming in de literatuurwetenschap, genaamd Reader-response criticism. Deze stroming gaat ervan uit dat de betekenis van een tekst ontstaat doordat de lezer de tekst interpreteert (Dobie, 2011, p. 129-131). Binnen deze stroming bestaan verschillende theorieën met elk een eigen visie op de werking van literatuur. Ze zijn het wel eens over het basisprincipe, namelijk dat de betekenis van een tekst ontstaat door de interpretatie van die tekst door de lezer.

Het Reader-response criticism ontstond als een reactie op het Formalisme (Travis, 1998, p. 3). Het Formalisme beschouwt het boek als een esthetisch object, waarvan de inhoud door de auteur wordt bepaald. Volgens het Formalisme is er slechts één juiste interpretatie van een tekst en het is de taak van de lezer om op zoek te gaan naar deze correcte interpretatie (Dobie, 2011, p. 343). Het formalistische perspectief wordt sinds de opkomst van de Reader-response critics beschouwd als minder relevant.

4.2.2. Feminist literary criticism

Feminist literary criticism is een stroming binnen de literatuurwetenschap die vooral het patriarchale taalgebruik en de mannelijke literatuur bekritiseert door aan te tonen hoe zij de mannelijke ideologie proberen over te brengen op vrouwen. Deze stroming gaat op zoek naar hoe mannelijkheid en vrouwelijkheid worden geconstrueerd in verhalen en hoe auteurs omgaan met gender en stereotiepe gendervoorstellingen (Delahoyde, z.j.). Deze stroming ijvert voor een samenleving waarin er plaats is voor de creativiteit van vrouwen (Humm, 1986, p. 5). Het ontstaan van het Feminist literary criticism is verbonden met de groei van het feminisme. Vrouwen worden immers feminist doordat ze zich bewust worden van de mannelijke ideologie en symboliek die verscholen zit in onze cultuur en die via de literatuur wordt doorgegeven van generatie op generatie (Humm, 1986, p. 4).

Het Feminist literary criticism heeft 3 basisideeën. Ten eerste gaan ze ervan uit dat literatuur ideologisch is en dat men in de literatuur de vrouwelijke sekse 'misbruikt' om een bepaalde mannelijke symboliek aan te tonen. Radway (1987, p. 157) bevestigt dit basisidee door te stellen dat verhalen bij vrouwen soms angst voor en afwijzing van bepaalde patriarchale regels kunnen teweegbrengen. Ten tweede gaat deze stroming ervan uit dat er gender gerelateerde schrijfstijlen bestaan. Mannen en vrouwen gebruiken taal op een verschillende manier. Het derde basisidee is dat men in de literaire cultuur nog steeds gebruik maakt van mannelijke normen om vrouwelijke schrijvers uit te sluiten of te onderwaarderen (Humm, 1986, p. 7-8).

4.2.3. Compensatory literature

Radway (1987, p. 112-113) stelt dat onze manier van leven en de sociale structuren in onze maatschappij ervoor zorgen dat vrouwen bepaalde psychologische behoeften hebben. Weinig vrouwen kunnen deze behoeften echter bevredigen in het dagelijkse leven omdat vrouwen dagelijks verschillende sociale rollen moeten uitoefenen en daardoor weinig tijd en ruimte hebben om individueel plezier na te streven. Glorieux et al. (2006, p. 62-63) bevestigen dat deze trend zich nog steeds voordoet in de maatschappij. Zij vonden in hun onderzoek dat de verdeling van het werk traditioneel blijft, vrouwen zijn meer bezig met het huishouden en met kinderopvang dan mannen met als gevolg dat vrouwen over minder vrije tijd beschikken dan mannen (Glorieux et al., 2006, p. 102-103). Het lezen van boeken en meer bepaald van romans in de vrije tijd, kan voor vrouwen een activiteit zijn waarmee ze hun psychologische behoeften wel kunnen bevredigen volgens Radway. Lezen is dus een activiteit die vrouwen doen ter compensatie van het dagelijkse leven.

4.2.4. Motivatietheorieën

De volgende theorieën geven elk een mogelijke verklaring voor de motivatie om te lezen. De handelingstheorie, de theorie van de sociale netwerken en de socialisatietheorie komen achtereenvolgens aan bod. Daarna worden de leeshypothese, de flowtheorie en incidental information acquisition en edutainment besproken.

De handelingstheorie (Piek, 1995, p. 31-37) beschouwt vrijetijdsbesteding als een vorm van keuzegedrag. De keuze die men maakt is gebaseerd op kosten en baten en men streeft daarbij naar nutsmaximalisatie. Kosten zijn onder andere geld, tijd en mentale inspanning; baten kunnen sociale waardering, voldoening of kennis zijn. Mensen kiezen dus vormen van vrijetijdsbesteding die voor hen het minst 'kosten' en het meest opleveren. Als men kiest voor lezen dan kunnen de baten onder andere sociale waardering, kennis en ontspanning zijn.

De theorie van de sociale netwerken gaat uit van het idee dat leden van een sociaal netwerk zich aanpassen aan elkaar, dat ze gedrag vertonen dat op elkaar gaat lijken. Hoe sterk ze op elkaar gaan lijken is afhankelijk van de grootte en de hechtheid van de sociale netwerken. Hoe kleiner en hechter de netwerken zijn, hoe meer men zijn gedrag gaat aanpassen aan de andere leden van het sociale netwerk. De vriendenkring, het gezin, de partner, de werkomgeving en de opleiding zijn sociale netwerken die belangrijk zijn voor het lezen (Piek, 1995, p. 31-37).

De socialisatietheorie baseert zich op het idee dat mensen sociale behoeften hebben en dat het socialisatieproces, dat plaatsvindt via sociale interactie, een leerproces is. We leren door interactie met anderen en door deze interactie te interpreteren leren we handlungsstrategieën te bepalen. Literaire socialisatie vindt in onze maatschappij al zeer vroeg plaats. Als kind is het gezin de plaats waar de eerste literaire socialisatie plaatsvindt. De manier waarop dat gebeurt, verschilt in elk gezin (Piek, 1995, p. 31-37).

Krashen (1995, p. 187) verwijst in zijn werk naar de reading hypothesis of leeshypothese. Deze theorie gaat ervan uit dat begrijpbare input in de vorm van lezen de belangrijkste bron is om literaire competenties te ontwikkelen. Onder andere leesvaardigheid, spellingsvaardigheden, kennis van woordenschat, schrijfvaardigheden en de vaardigheid om complexe grammaticale constructies te gebruiken vallen onder de term literaire competenties.

Krashen (1995, p. 191) meent ook dat lezen in de vrije tijd plezierig is. Om dit te bewijzen, verwijst hij naar Csikszentmihalyi (1991, in Krashen, 1995, p. 191) die het heeft over het begrip 'flow'. 'Flow' is de toestand die mensen bereiken wanneer ze sterk en moeiteloos betrokken zijn bij een activiteit. In deze toestand verdwijnen alledaagse problemen en is men zich niet meer bewust van de tijd en van zichzelf. Het lijkt alsof enkel de activiteit er nog toe doet. Volgens Csikszentmihalyi (1990, in Krashen, 1995, p. 192) is lezen "*currently perhaps the most often mentioned flow activity in the world*".

Stebbins (1999, p. 14-16) beschrijft in zijn werk twee processen, namelijk educatie en edutainment. Beide processen kunnen optreden tijdens het uitoefenen van vrijetijdsactiviteiten. Edutainment of incidental information acquisition (Moyer, 2006) is een proces waarbij het beleven van plezier het primaire doel is. Tijdens dit proces kan het zijn dat de participant ook iets bijleert, dat er dus in tweede instantie ook educatie heeft plaatsgevonden. Stebbins vermeldt dat mensen vaak afleiding zoeken in vormen van vrijetijdsbesteding zoals het lezen van boeken, en toch per ongeluk elementen bijleren. Bij het vrijetijdslezen is er dus vaak sprake van edutainment. Educatie is volgens Stebbins, in tegenstelling tot edutainment, een proces met als primair doel het aanleren van kennis, vaardigheden of competenties. Tijdens dit educatief proces kan men ook plezier ervaren. De ervaring van plezier is dan een bijkomend gevolg van de educatie.

5. Besluit

De leescultuur van vrouwen heeft een hele evolutie doorgemaakt. Gedurende vele eeuwen werd de leescultuur van vrouwen ingevuld door mannen (Von Tippelskirch, 2007, p. 183-201). Het is pas in de 20ste eeuw dat vrouwen de vrijheid kregen om hun eigen leescultuur uit te bouwen (Travis, 1998).

In onze huidige samenleving besteden zowel mannen als vrouwen tijd aan vrijetijdslezen. De ontleding, die sinds 1950 opgang maakt, heeft er echter toe geleid dat er minder mensen lezen (Knulst & Kraaykamp, 1996, p. 228). De toegenomen tijdsdruk die werkende vrouwen ervaren is hier een eerste oorzaak van. Door de toename van de tijdsdruk hebben deze vrouwen een minder kwaliteitsvolle vrije tijd (Shaw, 1994, in Glorieux et al., 2006, p. 95) en zijn ze minder geconcentreerd om te lezen in hun vrije tijd (Sociaal Cultureel Planbureau, 1992 in Piek, 1995, p. 20-22).

De welvaartsstijging heeft er vervolgens toe geleid dat men meer mogelijkheden kreeg om zijn vrije tijd in te vullen en daardoor is er concurrentie ontstaan tussen lezen en andere vormen van vrijetijdsbesteding (Huysmans et al., 2004, p. 15-16). Wetenschappers zijn echter wel van mening dat het lezen in de vrije tijd moet blijven gestimuleerd worden.

Hoewel er ook minder vrouwen lezen, constateren we dat vrouwen wel nog meer boeken lezen dan mannen (Huysmans et al., 2004, p. 214). Vrouwen hebben zich in hun leescultuur duidelijk bevrijd van de mannelijke overheersing. Het feit dat vrouwen nog veel boeken lezen kunnen we ten eerste verklaren doordat vrouwen hun leestijd niet hebben ingeruild voor 'televisietijd' met de opkomst van de televisie en ten tweede doordat vrouwen meer bedreven zijn in het gebruiken van traditionele overdrachtstechnieken zoals boeken lezen (Knulst & Kraaykamp, 1996, p. 253).

Om meer inzicht te verwerven in de vraag waarom vrouwen boeken lezen in hun vrije tijd, onderzochten we leesmotieven en leesmotivatietheorieën. In de literatuur wordt er weinig onderscheid gemaakt tussen leesmotieven voor vrouwen en voor mannen. Feminist literary criticism en de compensatory literature theorie handelen daarentegen wel specifiek over de leesmotivatie van vrouwen. De eerste theorie heeft vooral aandacht voor het overbrengen van de mannelijke ideologie via literatuur (Delahoyde, z.j.). De tweede theorie vermeldt dat vrouwen, door de sociale rollen die ze moeten opnemen in de maatschappij, hun behoeften niet meer kunnen bevredigen in het dagelijkse leven. Daarom zoeken ze die bevrediging in het vrijetijdslezen (Radway, 1987).

Samengevat kunnen we stellen dat vrouwen het meest boeken lezen in hun vrije tijd, terwijl de contextelementen voor hun vrijetijdslezen het minst gunstig zijn. Met dit onderzoek willen we werkende vrouwen bewust maken van de positieve gevolgen die vrijetijdslezen met zich mee kan brengen en zo bijdragen aan de strijd tegen ontleding.

DEEL II: EMPIRISCH ONDERZOEK

1. Onderzoeksdoelstelling en onderzoeksvragen

1.1. Onderzoeksdoelstelling

Onze huidige samenleving wordt gekenmerkt door ontleding. Steeds minder mensen houden zich in hun vrije tijd bezig met lezen. Werkende vrouwen bevinden zich in hun drukke levensfase en ervaren grote tijdsdruk. Toch lezen vrouwen nog relatief veel boeken in hun vrije tijd. We willen onderzoeken wat het voor werkende vrouwen betekent om te lezen in hun vrije tijd en wat hen motiveert om dit te blijven doen ondanks de tijdsdruk. De resultaten van dit onderzoek kunnen bruikbaar zijn in verschillende sociale en culturele settings en begeleidingsvormen en kunnen mogelijk ook bijdragen aan de strijd tegen ontleding in onze samenleving door onder andere Stichting Lezen Vlaanderen.

1.2. Onderzoeksvragen

- Welke motieven geven de respondenten aan om boeken te lezen in hun vrije tijd?
- Welke betekenissen geven de respondenten aan het lezen van boeken?
- Op welke manier hebben de respondenten toegang tot boeken?
- Waarom kiezen respondenten voor een bepaald leesgenre?
- Waarom verkiezen respondenten vrijetijdslezen boven andere vrijetijdsactiviteiten?

2. Onderzoeksmethodiek

2.1. Onderzoekstype

Als onderzoekstype werd er gekozen voor een exploratief onderzoek omdat we op zoek wilden gaan naar verklaringen van samenhangen en verbanden. Met dit onderzoek willen we theoretische inzichten uit de literatuur verder ontwikkelen (den Boer, Bouwman, Frissen, & Houben, 2005, p. 146).

2.2. Onderzoeksopzet

We kiezen in dit onderzoek voor een kwalitatieve onderzoeksopzet omdat het de bedoeling is de perspectieven, ervaringen en belevingswereld van de onderzoekseenheden zelf te beschrijven. We willen meningen, opinies en belevingen van de betrokkenen in kaart brengen (Baarda, De Goede, & Teunissen, 2005, p. 94). We kiezen ook voor een kwalitatief onderzoek omdat we flexibel moeten kunnen inspelen op datgene wat aan bod komt in de onderzoekssituatie (Maso & Smaling, 1998, p. 11).

2.3. Dataverzameling

We kiezen als dataverzamelmethode voor het interview omdat de data die in dit onderzoek verzameld zullen worden ervaringen, opvattingen en gevoelens van mensen zijn. We kiezen voor individuele mondelinge interviews die gedeeltelijk gestructureerd zijn. Dit om ervoor te zorgen dat alle onderwerpen aan bod komen, maar ook om voldoende vrijheid aan de respondent te laten voor een eigen inbreng in het interview (Verté & Dedonder, 2010). De interviewvragen werden op voorhand bepaald, maar de volgorde en formulering kon veranderen tijdens het interview.

De interviewvragen zijn gebaseerd op de literatuurstudie en de onderzoeksvragen. Er komen vijf topics aan bod, met name de betekenis van lezen, de persoonlijke leesgeschiedenis, de leesmotieven, het verband tussen lezen en andere vrijetijdsactiviteiten en het verband tussen leesmotieven en leesgenre. Het interview start met een algemene vraag. Zo krijgt de respondent de mogelijkheid om aan te geven welke thema's voor hem belangrijk zijn. Eerst wordt er ingegaan op de thema's die de respondent zelf heeft aangegeven. Vervolgens komen de resterende thema's aan bod. Op voorhand werd een proefinterview gedaan met een respondent. Op deze manier konden de interviewvragen nog bijgestuurd worden.

2.4. Deelnemers

De keuze voor de respondenten is gebaseerd op onderzoek van Knulst en Kraaykamp (1996, p. 41) en Glorieux et al. (2006, p. 102). Uit beide onderzoeken is gebleken dat vrouwen meer lezen in de beschikbare vrije tijd die ze hebben dan mannen. We kozen voor volwassenen omdat zij al een aantal fases van het leven doorlopen hebben en daardoor ervaringen hebben waarop ze kunnen terugblikken en het zijn net deze ervaringen waarnaar we op zoek zijn in dit onderzoek. We kozen voor vrouwen die werken omdat zij een vaste structuur hebben in het dagelijkse leven (Glorieux et al., 2006, p. 37) en daardoor waarschijnlijk een regelmatig patroon van vrijetijdslezen zouden vertonen. We wilden ook onderzoeken welke invloed hun job uitoefent op het vrijetijdslezen. De omvang van het vrijetijdslezen beperkten we tot het lezen van boeken omdat we zo een gemakkelijke onderverdeling konden maken in leesgenres.

2.5. Onderzoeksprocedure

Het is noodzakelijk dat de stappen in dit onderzoek indien nodig herhaald kunnen worden. In dit onderdeel worden daarom de verschillende stappen in de onderzoeksprocedure besproken.

2.5.1. *Rekruteren van respondenten*

Om de respondenten te rekruteren zijn een aantal verschillende strategieën gebruikt. Een eerste strategie was gebaseerd op het onderzoek van Moyer (2006). We hebben ons gericht tot twee plaatselijke bibliotheken waar een korte inleidende vragenlijst aan de balie werd gelegd. Deze inleidende vragenlijst had als doel respondenten te rekruteren. Hij peilde naar persoonsgegevens, frequentie van vrijetijdslezen en voorkeuren voor leesgenre zodat we inzicht kregen in het leesgedrag van de respondenten. Een tweede manier om respondenten te rekruteren gebeurde via Rune Buerman, medewerker van Stichting Lezen Vlaanderen. Via het project 'Iedereen Leest' deed hij een oproep naar respondenten, die vervolgens de inleidende vragenlijst via e-mail ontvingen en terugstuurden. Een derde rekruteringsstrategie richtte zich op vrouwenmagazines. Goedele, Goed gevoel, Flair, Feeling en Libelle werden gecontacteerd. Enkel in het magazine Libelle kon een zoekertje geplaatst worden. En dat leverde een aantal respondenten op. Ten slotte werden een aantal respondenten gerekruteerd via mijn eigen kennissenkring.

Om de respondenten te selecteren maakten we gebruik van theoretische sampling (Wester, Renckstorf, & Scheepers, 2006, p. 510). Theoretische sampling is het selecteren van een groep respondenten op basis van hun relevantie voor de onderzoeksvragen (Silverman, 2004, p. 252). We kozen deze methode omdat we niet wilden generaliseren, maar wel op zoek wilden gaan naar kenmerken van en structuren in de onderzoeksverschijnselen. De respondenten moesten dus voldoen aan een aantal voorwaarden. Het moesten volwassen vrouwen zijn die regelmatig boeken lezen en ze moesten een job hebben. Binnen deze relatief homogene groep gingen we dan op zoek naar heterogeniteit, we probeerden respondenten te selecteren naar een zo groot mogelijke verscheidenheid in voorkeur voor leesgenre en vrijetijdsbesteding. Na het toepassen van theoretische sampling werd ook rekening gehouden met de bereikbaarheid van de respondenten. We kozen in dit onderzoek voor variabiliteit onder de respondenten, omdat we zo veel mogelijk verschillende meningen en opinies in kaart wilden brengen.

De respondenten kregen in de inleidende vragenlijst de mogelijkheid om het medium aan te geven waarmee zij het liefst gecontacteerd werden. De meeste respondenten gaven hun e-mailadres op. Een tweetal weken op voorhand kregen de respondenten een e-mail met de vraag op welke data ze beschikbaar waren voor een interview. Vervolgens kregen ze een bericht om de afspraak voor het interview te bevestigen.

2.5.2. *Afname van de interviews*

Alle interviews werden gedaan door de onderzoekster. De interviews werden afgenomen in een rustige ruimte, daar werd ook expliciet naar gevraagd. De interviews duurden gemiddeld 30 minuten. Het kortste interview duurde 20 minuten en het langste interview duurde 41 minuten. Elk interview werd afgesloten met een open vraag. Meestal vonden de respondenten dat alle relevante zaken werden gezegd tijdens het interview. We hadden vooropgesteld 20 interviews te doen, in de praktijk trad na 16 interviews saturatie op.

2.5.3. *Overzicht van de respondenten*

In Tabel 4 wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste persoonlijke kenmerken van de respondenten.

Tabel 4
Overzicht van de kenmerken van de respondenten

	Beroep	Opleiding	Kinderen	Aantal boeken/jaar
R1	Lerares	Leerkracht	3	25 of meer
R2	Bibliothecaris	Moraalwetenschappen, Bibliotheekschool, Informatie	2	25 of meer
R3	Lerares	Leerkracht	/	10-24
R4	Consultant	Psychologie	3	25 of meer
R5	Bibliotheekassistente	Handel	3	25 of meer
R6	Ambtenaar	Communicatiewetenschappen, Marketing	2	10-24
R7	Controleur ABVV	Voedingstechnologie	1	25 of meer
R8	Pedagogisch verantwoordelijke	Leerkracht	2	10-24
R9	Ambtenaar	Historica	1	1-9
R10	Logopediste	Logopedie	3	10-24
R11	Sociaal assistent	Sociaal assistent	4	10-24
R12	Administratief medewerker	Gezins- en sanitaire hulp	/	10-24
R13	Ergotherapeute	Ergotherapie	3	25 of meer
R14	Bediende	Secundair	1	10-24
R15	Bediende	Secundair	2	1-9
R16	Bibliothecaris	Archeologie, Bibliotheekschool	2	10-24

2.6. Materiaal

Het materiaal dat in dit onderzoek werd gebruikt is een korte inleidende vragenlijst (zie bijlage 1) en een topiclijst voor het interview (zie bijlage 3). In dit onderdeel leggen we verder uit hoe het materiaal tot stand is gekomen.

2.6.1. Inleidende vragenlijst

De vragen in de inleidende vragenlijst (zie bijlage 1) zijn gebaseerd op informatie uit andere onderzoeken. Het idee en de structuur van de vragenlijst zijn gebaseerd op het onderzoek van Moyer (2006). Het onderscheid dat gemaakt werd tussen de drie leesprofielen in vraag 2 is gebaseerd op Europese statistieken beschreven door Hillen (2008, p. 12). Volgens deze statistieken bestaan er vier soorten lezers. Personen die niet lezen, personen die weinig lezen (1 tot 9 boeken per jaar), gemiddelde lezers (10 tot 24 boeken per jaar) en gevorderde lezers (meer dan 25 boeken per jaar). Het zijn de drie laatste categorieën lezers waarin we in dit onderzoek geïnteresseerd zijn. De onderverdeling in leesgenres in vraag 4 is gebaseerd op het onderzoek van Kraaykamp en Dijkstra (1999, p. 216) en op de Nederlandse Uniforme Genre Indeling [NUGI] (bibliothecarium, 2009). De onderverdeling in vrijetijdsactiviteiten in vraag 5 is gebaseerd op de onderverdeling die Glorieux et al. (2006) in hun onderzoek hanteren.

2.6.2. Topiclijst

De topiclijst (zie bijlage 3) diende als basis voor het interview en is gebaseerd op de literatuurstudie en de onderzoeksvragen. Het topic 'motieven' van de topiclijst is meer specifiek gebaseerd op een tweetal schalen, gebruikt in onderzoek op basis van de 'uses- and gratifications' theorie. De 'uses- and gratifications' theorie probeert de relatie tussen de persoonlijke kenmerken van een individu en zijn mediagedrag te verklaren. De theorie gaat ervan uit dat individuen op zoek zijn naar het bevredigen van hun behoeften en daarvoor het juiste medium kiezen uit een breed gamma (Katz, Blumler, & Gurevitch, 2003, p. 37).

Om tot het topic 'motieven' te komen maakten we eerst een overzicht van mogelijke motieven op basis van de literatuurstudie. Deze motieven werden dan op basis van de twee schalen uit 'uses- and gratifications' onderzoek onderverdeeld in zeven categorieën (zie bijlage 2). De vragen in de topiclijst onder het topic 'motieven' werden vervolgens gebaseerd op deze zeven categorieën.

2.7. Analyseprocedure

Om de data te analyseren werden de interviews uitgetypt. De niet-relevante informatie werd vervolgens geschrapt en de overige tekst werd opgesplitst in tekstfragmenten. Deze tekstfragmenten werden dan gelabeld. Vervolgens werd de 'One sheet of paper method' gebruikt om de data op een overzichtelijke manier te analyseren. De meningen van respondenten werden per label samengevat. Zo ontstonden een aantal kernthema's die grotendeels overeenkwamen met de onderwerpen uit de onderzoeksvragen (Buffel, 2011).

DEEL III: DISCUSSIE EN CONCLUSIE

1. Bespreking van de resultaten

In dit onderdeel geven we de onderzoeksresultaten weer. Op basis van de gegevens die we verzamelden, formuleren we antwoorden op de onderzoeksvragen.

1.1. Welke motieven geven de respondenten aan om boeken te lezen in hun vrije tijd?

Respondenten gaven aan dat ontspanning één van de belangrijkste redenen is om boeken te lezen in hun vrije tijd. Dit leesmotief werd door de interviewer niet expliciet bevraagd, de respondenten vermeldden het spontaan. In de literatuur wordt ontspanning door verschillende auteurs op een gelijkaardige manier omschreven (Reijnders, 1970, in van Campen & van der Burg, 1981; Stokmans, 1999; van Coillie, 2007; van Campen & van der Burg, 1981; Greaney & Neuman, 1983). Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt echter dat de respondenten 'ontspanning' op een verschillende manier interpreteerden. Ten eerste werd ontspanning gekoppeld aan weg zijn van de dagelijkse patronen van werk en zorg.

"Het ontspannende is dat je alles van de realiteit of van dagdagelijkse dingen en zorgen en sleur (...), dat je dat dan vergeten bent." (R13).

R8 koppelde ontspanning aan plezier. Zij zag lezen als een cadeau, een beloning waar ze naar kon uitkijken. Dit kan verklaard worden door het feit dat het lezen iets is dat ze enkel doet in de vakantie. Tijdens gewone werkweken is het aantal uren vrije tijd beperkt en heeft ze niet voldoende ruimte om volledig op te gaan in een boek. Tijdens haar vakantie is die tijd er wel.

"Op die manier is het meer als gewoon plezier en ontspanning waarschijnlijk." (R8).

R10 maakte duidelijk dat lezen ontspannend is omdat het plaatsvindt op momenten die vrij zijn van werk en zorg voor anderen. Het is voor haar een manier om zich uit te leven. Ten tweede omschreven de respondenten ontspanning als een activiteit die weinig inspanning vergt. R14 beschreef ontspanning als tot rust komen en opgaan in het verhaal zonder meer. Ontspanning betekende voor R13 en R14 niet te veel moeten nadenken. Ten derde werd ontspanning gelinkt aan het gevoel van spanning tijdens het lezen. R1 en R13 omschreven ontspanning als genieten van het spannende in verhalen. R11 verwees naar lezen als de ideale manier om zich te ontspannen hoewel ze tijdens het lezen mentaal alert moet blijven, voelt ze zich toch volledig ontspannen.

Vervolgens onderzochten we de mate waarin vluchten van de dagelijkse routine een motief was om te lezen. Enkele respondenten gaven spontaan aan dat ze lezen om 'weg te zijn' van het dagelijkse leven. R1 omschreef lezen als alles van zich afzetten. Als de interviewer dit dan nader omschreef als 'vluchten van de dagelijkse routine' waren de respondenten daar niet mee akkoord. Vluchten klonk voor hen te negatief.

"Ik zou het geen vlucht noemen. Vluchten lijkt voor mij zo, dat je het dagelijkse leven eigenlijk wilt achterlaten, of dat je het niet aankunt (...) omdat het dagelijkse leven niet prettig zou zijn" (R3).

Een ander motief dat de respondenten aangaven was informatie opdoen (Kraaykamp & Dijkstra, 1999; Elias & Vanwing, 2002, p. 176). Dit motief werd echter in verschillende contexten gebruikt. In de eerste plaats gaven respondenten aan dat het leesmotief 'informatie opdoen' is ontstaan vanuit hun beroep. R1 gaf aan dat ze vanuit haar beroep behoefte heeft aan informatie. Die behoefte bevredigt ze via vrijetijdslezen. Ook R8, R10 en R13 gaven aan dat de nood aan informatie op het werk hen aanzet tot lezen in de vrije tijd en dat ze daar ook plezier aan beleven. R11 vertelde dat zij vroeger las in haar vrije tijd om informatie op te doen in verband met haar werk. Nu heeft ze daar geen tijd meer voor. Door de tijd die ze moet besteden aan huishouden, zorg voor de kinderen en arbeid geeft ze de voorkeur aan het lezen van ontspannende boeken. Voorts lezen de respondenten ook om hun kennis te verrijken zonder dat dit werk gerelateerd is. Deze gegevens tonen aan dat het educatieproces, beschreven door Stebbins (1999, p. 14-16) kan optreden tijdens het vrijetijdslezen. Dit proces treedt niet altijd op en kan, zoals we reeds aantoonen bij de respondenten, aangezet worden door het beroep dat ze uitoefenen.

Het edutainment proces (Stebbins, 1999, p. 14-16) of incidental information acquisition proces (Moyer, 2006) komt ook voor bij de respondenten. Ze lezen om plezier te beleven en leren tegelijk iets bij, terwijl bijleren niet het doel was van hun leesactiviteit. Maar niet alleen bijleren kan een toevallig gevolg zijn van vrijetijdslezen. Ook persoonlijke ontwikkeling, het verkrijgen van inzicht in anderen, het leren kennen van andere culturen en het opdoen van taalkennis worden aangegeven als elementen die kunnen optreden bij vrijetijdslezen voor het plezier. Dit kunnen we interpreteren als een uitbreiding van het 'edutainment' begrip. Bij het doen van een vrijetijdsactiviteit voor het plezier kunnen dus ook andere gevolgen optreden dan enkel het bijleren.

Sommige respondenten gaven aan dat tijdverdrijf een reden is om te lezen. Het gaat er dan vooral om, om de wachttijd of de reistijd aangenamer te maken door te lezen. Het motief tijdverdrijf werd niet specifiek bevraagd door de interviewer en opvallend is dat het slechts in weinig interviews aan bod kwam. Opvallend is ook dat dit motief in recent wetenschappelijk onderzoek niet aan bod komt.

"Bijvoorbeeld als ik met mijn zoon naar de dokter ben en ik weet dat ik een uur moet wachten, dan zit ik te lezen" (R9).

De slaap vatten werd ook aangegeven als motief om boeken te lezen (Nell, 1988 in Krashen, 1995). Voor sommige respondenten is lezen voor het slapengaan een ritueel. Voor R16 is het leesritueel zo belangrijk dat ze zonder dit ritueel niet kan slapen. Voor anderen is lezen eerder een rustmoment voor het slapengaan.

"Voor mijn zinnen zo te verzetten (...) het was geen gemakkelijke dag op het werk. Dan moet ik toch nog even een boek pakken. (...) daar kom ik van tot rust." (R14).

Lezen als middel om in slaap te vallen is niet rechtstreeks verbonden met het feit dat respondenten lezen in bed. R15 vertelde dat ze niet in bed leest, omdat ze dan meteen in slaap valt. Toch is lezen voor haar een soort slaapmiddel omdat ze daar zware ogen van krijgt. R4 en R13 lezen vooral 's avonds voor het slapengaan. De reden die daarvoor werd aangegeven is dat dat een moment is waarop beide vrouwen tijd hebben, de kinderen liggen dan in bed en het huishouden is gedaan. R6 leest ook 's avonds, als de kinderen tv-kijken of in bed liggen en op zondagmiddag als de kinderen naar de jeugdbeweging zijn. R11 en R14 lezen op momenten waarop ze niet moeten werken. Ook voor hen is dat meestal 's avonds.

R8 daarentegen probeert om niet 's avonds te lezen. Ze vindt het moeilijk om telkens maar een klein stuk te lezen in een boek, eens ze begint aan een verhaal wil ze dat liefst helemaal uitlezen. R3 had nog een andere mening. Ze vertelde dat er geen specifiek moment is waarop ze leest. Wanneer ze leest hangt af van het weer, het boek en andere geplande activiteiten.

Hoewel het oplossen van problemen een leesmotief is dat meermaals wordt aangegeven in recent wetenschappelijk onderzoek (Moyer, 2006; Elias & Vanwing, 2002, p. 176; Panigrahi, 1998, p. 111), werd het door de respondenten niet spontaan vermeld. De interviewer peilde naar dit leesmotief omdat verwacht werd uit de literatuur dat het veel zou voorkomen. Lezen om eigen problemen op te lossen was desondanks voor geen van de respondenten een leesmotief. R1 gaf aan dat ze af en toe boeken leest om anderen te helpen met het oplossen van hun problemen. R13 gaf aan soms een boek te lezen om problemen van zich af te zetten en niet meteen om ze op te lossen. R9 daarentegen vindt boeken lezen geen goede manier om problemen op te lossen.

"Ik ben meer concreet ingesteld en dikwijls vind je in boeken meer het algemene, het theoretische en dan kan ik dat niet altijd vertalen naar het concrete." (R9).

Een belangrijke bevinding is dat het gebruik van compensatory literature, aangehaald door Radway (1987, p. 112-113), ook terug te vinden is bij de respondenten. Opvallend is dat niet enkel respondenten met jonge kinderen dit motief aanhalen. Van hen zou men verwachten dat ze dit motief meer zouden aanhalen, omdat jonge kinderen meer zorgafhankelijk zijn waardoor hun moeders minder vrije tijd hebben waarin ze hun behoeften kunnen bevredigen. Toch waren er ook moeders met oudere kinderen die dit motief aanhaalden. Ze zien lezen vooral als een manier om te ontsnappen van hun rol in het huishouden. R12 was een andere mening toegedaan, zij laat zich helemaal niet beïnvloeden door haar sociale rollen om te bepalen of en wanneer ze leest.

"Als ik wil lezen, lees ik. Ik heb niets in de weg, ik heb geen kinderen, ik heb geen man, dus of dat daar nu afwas staat [of niet] dat maakt mij echt niet uit" (R12).

Voorgaande motieven zijn voorbeelden van primaire kenmerken van leesmotivatie en meer specifiek van instrumentele motivatie. Ze geven weer dat het lezen gebruikt wordt als instrument om een ander doel te bereiken, dat buiten de leeshandeling ligt (Tellegen & Catsburg, 1987, in Tellegen & Frankhuisen, 2002, p. 19). R6 en R9 geven daarentegen in hun interview blijk van een intrinsieke leesmotivatie. Het doel dat ze nastreven ligt in de leeshandeling zelf.

"Ik heb ook heel goede herinneringen aan de boeken dat ik als kind gelezen heb. (...) het gevoel ook dat dat mij gaf. (...) Weet je ik heb nog goede herinneringen aan dat ik onder het salontafeltje lag thuis met mijn boek en mijn ouders liepen daar rond, dat gaf geborgenheid. Dat ik met mijn boek in mijn bed lag als het buiten regende. (...) misschien is het dat ook he, dat ik zo'n enorm gevoel van geborgenheid kan hebben bij boeken, omdat dat onbewust wat meespeelt. Dus nee ik zoek dat niet, ik weet dat dat daarin zit (...) omdat ik ermee opgegroeid ben." (R6).

In de interviews gaven respondenten vooral vormen van instrumentele leesmotivatie aan. Dit kunnen we mogelijk verklaren doordat respondenten zich niet bewust zijn van hun intrinsieke leesmotivatie. Daar komt nog bij dat de interviewer enkel peilde naar de instrumentele leesmotivatie, waardoor sommige respondenten dit thema misschien over het hoofd hebben gezien.

Veel respondenten gaven aan dat ze al lezen sinds ze dat hebben geleerd in de lagere school. Als we de motieven bekijken die hen in het begin hebben aangezet tot lezen dan zien we dat enkele respondenten het al van jongs af aan leuk vonden om te lezen en daarom het vrijetijdslezen zijn blijven doen. Een aantal respondenten kreeg de boekencultuur meegegeven van thuis uit. Deze bevinding kunnen we koppelen aan de theorie van de sociale netwerken (Piek, 1995, p. 31-37). Deze theorie gaat ervanuit dat leden van een sociaal netwerk gedrag ontwikkelen dat op elkaar lijkt. Het grootste deel van de respondenten heeft op deze manier het boekenleesgedrag overgenomen van andere gezinsleden.

R11 was enig kind en voor haar was lezen als kind een middel om de verveling tegen te gaan. R2 vertelde in het interview dat ze thuis geen televisie hadden toen ze klein was. Daardoor was er veel tijd om te lezen. Er waren altijd boeken in huis aanwezig en haar moeder las ook graag. Ze meent dat deze feiten misschien ook hebben bijgedragen tot haar interesse in lezen. Bij deze twee respondenten heeft er literaire socialisatie plaatsgevonden (Piek, 1995, p. 31-37). Door interactie met gezinsleden hebben beide respondenten literair gedrag aangeleerd.

Aan de andere kant gaven enkele respondenten aan dat zij pas boeken zijn beginnen lezen toen ze volwassen waren. R12 is beginnen lezen omdat iemand uit haar vriendenkring haar een boek aanraadde en haar zo wou overtuigen om regelmatig te lezen. Om haar vriend te plezieren is ze beginnen lezen en ze is sindsdien niet meer gestopt. Ze vertelde dat ze voordien niet veel las omdat ze andere interesses had.

Met het ouder worden is dat veranderd, ze is onder andere rustiger geworden en besteedt minder tijd aan op café gaan. R15 had als kind een hekel aan lezen. Als volwassene heeft ze geleerd boeken te appreciëren.

"Ik heb gewoon de weg naar de bibliotheek gevonden op een dag." (R15).

1.2. Welke betekenissen geven de respondenten aan het lezen van boeken?

Op de vraag wat boeken lezen betekent voor de respondenten was 'ontspanning' een antwoord dat spontaan naar boven kwam. Voor de verschillende betekenissen die ontspanning kan hebben, verwijzen we naar paragraaf 1.1. .

Respondenten omschreven boeken lezen als een belangrijk item in hun leven. Sommige respondenten vinden het belangrijk omdat ze niet zonder kunnen, ze zijn ermee opgegroeid en het is een gewoonte geworden. Voor andere respondenten is lezen belangrijk omdat ze het koppelen aan gevoelens uit hun kindertijd, welke gevoelens gekoppeld zijn aan lezen verschilt naargelang de respondent. R6 geeft aan dat ze boeken lezen belangrijk vindt, omdat ze gevoelens van geborgenheid oproepen die ontstaan zijn in haar kindertijd.

"Ik heb nog goede herinneringen aan dat ik onder het salontafeltje lag thuis met mijn boek en mijn ouders liepen daar rond, dat gaf geborgenheid." (R6).

R11 daarentegen omschrijft boeken als een vaste partner in het leven, ook een gevoel dat is ontstaan tijdens haar kindertijd.

"Een boek is eigenlijk mijn vaste partner. Dat is misschien raar om te zeggen (...) ik was thuis enig kind en mijn mama was altijd druk bezig met haar werk. Ik zat dus veel alleen en mijn boek dat was zo mijn vriend. (...) Dat is iemand die altijd bij mij is en die ik zelf kan kiezen en die ik dan bij mij kan nemen zo veel als dat ik wil."

R4 vond lezen dan weer een waardevolle activiteit dankzij de gunstige contextelementen van de activiteit. Het is een activiteit waar je geen anderen voor nodig hebt en bijgevolg kan je lezen waar en wanneer het je uitkomt.

Voorts werd boeken lezen ook omschreven als een dagelijkse activiteit. Respondenten karakteriseerden het zelfs als verslaving.

"Nu moet ik mijn portie lectuur hebben per dag of ik ben heel ongelukkig. (...) Verslaving denk ik." (R14).

R1 en R13 nuanceren het begrip verslaving. Niet elk boek heeft voor hen hetzelfde effect. Voor R1 kunnen enkel boeken waarin ze zich echt kan ontspannen en waarin ze kan meeleven met het verhaal het gevoel van verslaving opwekken. Terwijl R13 vooral series van boeken verslavend vindt.

Daar staat tegenover dat andere respondenten niet dagelijks lezen. R15 leest niet elke dag omdat ze soms te moe is 's avonds en daardoor te weinig concentratie kan opbrengen. Als oorzaak verwijst ze hiervoor naar de combinatie van een hele dag werk en een druk verenigingsleven. Ze zou daar wel graag verandering in brengen en geeft aan dat ze haar verenigingsleven wat wil afbouwen om meer tijd over te houden voor het lezen.

Boeken lezen betekende ook genieten van vrije tijd. R8 omschreef dit als volgt:

"Dat het voor mij voelt als een cadeautje. Het is een soort beloning. (...) Het summum van ik doe dit voor mezelf. (...) Op die manier is het meer als gewoon plezier en ontspanning waarschijnlijk."

R6 verwees ook naar lezen als 'me-time'. Ze maakte een duidelijk onderscheid tussen de drie rollen die ze vervult in het leven. De respondent maakt een onderscheid tussen werk en 'me-time' of vrije tijd. Haar vrije tijd is bedoeld om zich goed te voelen naast de verplichtingen van haar werk. Deze uitspraak kunnen we ook koppelen aan de compensatory literature theorie van Radway (1987, p. 112-113). R13 aan de andere kant, gaf aan dat ze van het lezen geniet omdat het iets is dat je op je eigen tempo kan doen in tegenstelling tot internet en televisie.

"Ik heb mijn werk, ik heb mijn zorgfunctie voor mijn kinderen en ik heb mijzelf en (...) [lezen, in de tuin werken, mediteren en kalligrafie] zijn allemaal dingen die invullen van dit is me-time" (R6).

R10 vertelde dat voor haar vooral haar eigen beleving van het boek primeert. Deze uitspraak kunnen we koppelen aan het basisidee van het Reader-response criticism, namelijk dat elke lezer een tekst anders interpreteert en dat een tekst voor elke lezer dus een andere betekenis heeft (Dobie, 2011, p. 129-131). R10 vertrekt duidelijk van dit idee. Ze wil het oordeel van een andere lezer niet beïnvloeden door op voorhand haar eigen mening te geven over een boek.

"Dikwijls leest mijn partner ook de boeken die ik lees. Dan moet ik soms wel moeite doen om daar zo niets over te zeggen als hij vraagt van is dat een goed boek. Omdat ik vind de ene persoon ja, vindt een boek beter dan de andere." (R10).

1.3. Op welke manier hebben de respondenten toegang tot boeken?

Knulst en Kraaykamp (1996, p. 100) vinden in hun onderzoek dat vrouwen vaker boeken lenen en minder vaak boeken kopen. Om deze bevinding verder uit te diepen vroegen we naar de redenen van de respondenten om boeken te kopen of te lenen. Ten eerste beschouwen we het leengedrag van de respondenten. Respondenten gaven aan boeken te lenen in de bibliotheek omdat dat goedkoper is dan boeken te kopen. Ook gebrek aan plaats om boeken thuis te stockeren was voor één van de respondenten een reden om te lenen in de bibliotheek. Enkele respondenten vertelden ook dat het voor hen niet nodig is om boeken te bezitten en dat ze daarom lenen in de bibliotheek.

Andere respondenten maakten met betrekking tot hun koop- en leengedrag een duidelijk onderscheid tussen informatieve boeken en leesboeken. Informatieve boeken zijn voor hen boeken die ze niet helemaal uitlezen, maar waar ze regelmatig gedurende langere periodes naar teruggrijpen. Terwijl leesboeken boeken zijn waarin verhalen verteld worden. Respondenten lezen deze boeken wel van begin tot eind. Het onderscheid dat de respondenten hier hebben gemaakt komt grotendeels overeen met het onderscheid dat Stebbins (1997, p. 16-24) maakt tussen 'serious' en 'casual' leisure. Informatieve boeken worden vaak gekocht, net omdat de respondenten ze gedurende lange periodes raadplegen. R9 daarentegen gaf aan geen informatieve boeken te kopen, maar ze te lenen in de bibliotheek. Zij leent vooral reisgidsen en gebruikt ze om de vakantiereis met het gezin voor te bereiden. Ze koopt deze boeken niet omdat ze na de vakantiereis toch niet meer gebruikt worden. In tegenstelling tot andere respondenten gaf R13 aan dat ze soms informatieve boeken, zoals kookboeken, leest alsof het echte leesboeken zijn. Ze doet dit voornamelijk om ideeën op te doen en om zich te laten verrassen door gerechten die ze nog niet kent.

De voornaamste reden die respondenten opgaven om geen boeken te lenen in de bibliotheek is dat ze de uitleentermijn vervelend vinden. Soms duurt het langer dan voorzien om een boek uit te lezen en dan moet men de uitleentermijn van het boek verlengen. Een aantal respondenten vinden dit niet leuk en de uitleentermijn vormt voor hen een drempel om te lenen in de bibliotheek.

"Een boek, soms heb ik daar een week voor nodig en soms heb ik daar langer voor nodig. En ik vind dat niet altijd leuk (...) als ik dat dan zo moet verlengen." (R10).

Vervolgens bekijken we het koopgedrag van de respondenten. Enkele respondenten kopen boeken omdat ze uit principe vinden dat boeken iets zijn om te hebben en niet om te lenen. Respondenten die regelmatig boeken lenen in de bibliotheek gaven desondanks aan dat ze sommige boeken toch kopen, omdat ze het mooie boeken vinden.

"Een boek dat ik heel tof vind zal ik misschien ook later dan kopen, gewoon om het te hebben om te zeggen van dat boek vind ik wel superleuk." (R1).

Het koopgedrag van R2 en R16 wordt beïnvloed door hun job. Zij werken beiden namelijk in een bibliotheek en ze gaven aan dat dat ertoe geleid heeft dat ze weinig of geen boeken meer kopen. R2 vertelde dat ze voortdurend tussen nieuwe boeken zit en dat daardoor de behoefte minder groot is om er zelf te kopen. R16 vertelde dat voor haar het bezit van fictieboeken zijn waarde verloren heeft doordat ze gemakkelijk toegang heeft tot een groot aanbod aan fictieboeken via de bibliotheek.

Voorgaande onderzoeksresultaten ondersteunen de bevinding van van den Broek (2001, in Huysmans et al., 2004, p. 44-45), dat de vrijetijdsbesteding kapitaalsintensiever is geworden, niet. Enkele respondenten gaven juist aan dat de hoge aankoopprijs van boeken een reden is om te gaan lenen in de bibliotheek. Respondenten die wel boeken kopen, gaven aan dit vaak te doen in tweedehandswinkels.

Binnen deze respondentengroep is het ook niet de leeftijd en het inkomen die bepalen waar men zijn boeken vandaan haalt zoals van den Broek meent. Wel hebben de kostprijs, de uitleentermijn en de ideologische principes van de respondenten een invloed.

De resultaten van ons onderzoek sluiten gedeeltelijk aan bij de conclusie van Leemans (1994, in Piek, 1995, p. 24) dat de meeste lezers hun informatie over het te kiezen boek vooral halen in de boekhandel, uit recensies in de krant, van andere lezers en in mindere mate uit boekenprogramma's op televisie. Uit de analyse blijkt dat er ook nog andere mogelijkheden zijn om boeken te kiezen, zoals het aanbod in de bibliotheek. Naast recensies in de krant zijn ook tijdschriften en internetsites een informatiebron voor boekenkeuze. Respondenten gaven aan dat ze zich in hun boekenkeuze laten leiden door vrienden of collega's die ook lezen. Dit bevestigt de conclusie van Sheldrick Ross (1999, p. 797) die in zijn onderzoek vindt dat lezers zich laten leiden door aanbevelingen van anderen. Ze verkiezen daarbij gekende en betrouwbare bronnen.

"Van sommige mensen weet je op de duur wel als die mij een boek aanraden gaat mij dat liggen." (R12).

Mathijssen et al. (2006, p. 16) geven aan dat de verfilming van boeken mensen kan aanzetten om een boek te lezen. R15 bevestigde deze bevinding. Ze vertelde dat ze soms op basis van de verfilming van waargebeurde verhalen, diezelfde waargebeurde verhalen gaat lezen. Op basis van deze mening zouden we de stelling die Mathijssen et al. poneren, kunnen ondersteunen. Die stelling luidt dat het zien van de verfilming van boeken een middel kan zijn om mensen opnieuw te doen lezen. Voor bepaalde mensen zou deze aanpak inderdaad kunnen werken. R12 vertelde echter dat ze liever eerst een verhaal leest en pas daarna de verfilming ervan bekijkt, omdat films vaak beknopter zijn en minder details weergeven dan boeken. Films zijn dus niet voor iedereen even goed als boeken. Verfilmingen zullen bijgevolg niet alle vrouwen aanzetten tot het lezen van boeken.

Ten slotte bevestigen onze resultaten ook de stelling van Radway (1987, p. 97) dat vrouwen vaak verslingerd zijn aan een auteur. Dit fenomeen werd door de interviewer echter niet expliciet bevraagd met als gevolg dat we niet van alle respondenten de mening kennen in verband met dit thema. Eventueel tegengestelde meningen zouden interessant kunnen zijn.

"Je hebt dan één boek van een auteur gelezen en als dat goed meevalt, ja dan wil je gewoon alles uit het gamma lezen" (R13).

1.4. Waarom kiezen de respondenten voor een bepaald leesgenre?

De genres die het meest gelezen worden door de respondenten zijn respectievelijk thrillers, detectives, waargebeurde verhalen en romans. Genres die weinig gelezen worden zijn historische verhalen, avonturenverhalen, strips, humoristische verhalen, fantasy en sciencefiction. Respondenten lezen, zoals eerder aangegeven, ook informatieve boeken zoals pedagogische werken, filosofische werken, boeken over dieren, reisgidsen en kookboeken.

De reden die respondenten aangaven om thrillers en detectives te lezen is dat ze spannend zijn. R12 voegde daaraan toe dat ze thrillers zo leuk vindt omdat ze zelf een onrustig type is. R15 gaf aan dat de zoektocht naar de dader haar vooral interesseert in detectiveverhalen. R6 en R15 vinden vooral Scandinavische misdaadverhalen leuk om te lezen.

"Omdat die heel realistisch zijn. (...) Je kan daar zo instappen, je ziet dat zo voor u die man, die troosteloosheid van die steden." (R6).

R1 en R7 gaven daarentegen aan dat ze geen detectives en thrillers lezen omdat ze dat genre angstwekkend vinden. Opvallend is dat beide respondenten hierbij vermeldden dat het 'misschien stom klinkt' dat ze daar bang van worden. Het zou kunnen dat de respondenten dit zeiden omdat ze er zich bewust van zijn dat hun angst irrationeel is (Mayer, 2000, p. 158) en zich daarvoor willen verantwoorden. Om deze uitspraken verder te kunnen verklaren is psychologisch onderzoek nodig.

Knulst en Kraaykamp (1996, p. 153) en Radway (1987) geven aan dat vrouwen het meest romans lezen. De respondenten gaven verschillende redenen aan waarom ze graag romans lezen. R14 leest graag romans omdat ze spannend zijn en haar toch puur ontspannen. R7 leest dit genre graag omdat ze er niet bij hoeft na te denken. R1 ten slotte kan genieten van romans omdat ze fictief zijn. Daar staat tegenover dat enkele respondenten niet graag romans lezen. R15 was van mening dat romans te zeemzoet zijn. R8 vond dat romans te weinig gelaagd zijn.

"Dat voelt snel te vlak aan. Te weinig gelaagd. (...) Er is te veel voor u al ingevuld." (R8).

Over het lezen van strips zijn de meningen van de respondenten erg verdeeld. R1 en R6 mochten van thuis uit geen strips lezen en deze gewoonte heeft zich in het volwassen leven doorgezet. R1 begrijpt de humor in strips niet, ze verwees hiervoor naar het feit dat haar observatievermogen minder goed is, waardoor ze details in de tekeningen over het hoofd ziet en bijgevolg de humor niet begrijpt. R4 gaf aan dat ze wel strips leest omdat er thuis een aanbod aan is, maar dat dat voor haar minder belangrijk is dan de andere genres. Het valt haar ook tegen om strips te lezen omdat ze niet naar de prenten kijkt en alleen maar de tekst leest. R9 vindt het lezen van strips minder goed omdat ze de lezer minder aanzetten om de eigen fantasie te gebruiken.

"In een boek [gebruik je] uw eigen fantasie, je creëert uw eigen personages in uw hoofd, (...) je plakt daar een gezicht op en ja bij een strip is het visuele er eigenlijk al." (R9).

R11 en R13 gaven aan dat ze wel graag strips lezen omdat het een goed alternatief is voor het lezen van boeken als ze moe zijn. Strips zijn gemakkelijker en vergen minder concentratie. R11 leest ook strips omdat ze mooi zijn, zowel het verhaal als de tekeningen kunnen mooi zijn. R7 beschreef strips als boeken die snel uit zijn en die een voorloper kunnen zijn op het lezen van echte verhalen omdat ze een gemakkelijk genre zijn. R11 had dezelfde mening.

"Het kan een aanzet zijn (...) om te lezen denk ik. (...) Als iemand echt niet graag leest, of niet wilt lezen, (...) [dan kan] strip een leuk alternatief (...) zijn."

Sciencefiction en fantasy zijn de minst populaire genres bij de respondenten. Hoofdzakelijk omdat ze te ver van de realiteit afstaan. R6 leest wel fantasyverhalen, het feit dat die puur fantasie zijn spreekt haar aan. R4 gaf aan dat ze wel sciencefictionverhalen gelezen heeft omdat dat genre haar ligt, maar dat ze dat nu niet meer doet omdat er weinig nieuw aanbod is.

1.5. Waarom verkiezen respondenten vrijetijdslezen boven andere vrijetijdsactiviteiten?

De informatie uit de interviews bevestigt wat Huysmans et al. (2004, p. 15-16) al eerder aantoonde in hun onderzoek, namelijk dat mensen veel keuzemogelijkheden hebben om hun vrije tijd in te vullen waardoor een concurrentiestrijd ontstaat tussen de vrijetijdsbestedingen. In tegenstelling tot de nadruk die Huysmans et al. leggen op de concurrentie tussen televisie en lezen, blijken sport en film kijken bij de respondenten ook een grote concurrent voor het vrijetijdslezen te zijn.

Als we sport bekijken, moeten we een onderscheid maken tussen het motief van respondenten om te sporten en het plezier dat ze eraan beleven. Sport is voor veel respondenten noodzakelijk. Ze vinden het in de eerste plaats belangrijk om in beweging te blijven. Het vormt ten tweede een contrast met de leesactiviteit waarbij men stilzit. Ten derde gaven enkele respondenten aan te sporten omdat het nodig is voor de gezondheid. Niet alle respondenten vinden sport even plezierig. Voor R5 is sporten een even belangrijke ontspanningsactiviteit als lezen, zij geeft daarvoor volgende verklaring:

"Het is ook een manier van te ontspannen. Ik ben graag ook buiten in de open lucht en dan ja, ik ga ook gaan joggen. Ik vind dat belangrijk zolang dat dat kan. Omdat ik weet dat als dat niet meer kan het lezen ook nog altijd overblijft."

R6 vindt sport daarentegen minder belangrijk dan lezen. Ze doet dat vooral omdat het nodig is voor de spieren, maar hecht er minder belang aan. R10, R13 en R14 benadrukten dan weer dat het sociale contact tijdens het sporten vooral belangrijk is voor hen. Uit de motieven om te sporten lijden we af dat respondenten sport belangrijk vinden, ongeacht of ze het plezierig vinden of niet. Bijgevolg besteden sommige respondenten tijd aan sport en minder aan lezen ook al vinden ze lezen een leukere vrijetijdsactiviteit.

In de literatuur is er vooral aandacht voor de invloed van het opleidingsniveau op de keuze voor vrijetijdsactiviteiten (Glorieux et al., 2006, p. 110-112). In onze resultaten is daar weinig van te merken, maar dat is een gevolg van het feit dat we bij het selecteren van respondenten geen aandacht hadden voor het kenmerk opleiding. We zien daarentegen wel dat naast opleiding het sociale element een belangrijke rol speelt in de keuze voor vrijetijdsactiviteiten. R4 laat de tijd die ze aan lezen besteedt soms afhangen van de planning van andere gezinsleden. R10 geeft aan dat sociale activiteiten voorrang krijgen op lezen. R10 en R13 gaven expliciet aan dat spelen en bezig zijn met de kinderen voor hen belangrijker zijn dan lezen. R16 vertelde dat ze snel afgeleid is tijdens het lezen en daardoor dus niet kan lezen voor de televisie, toch zit ze op sommige momenten liever bij haar gezinsleden die televisiekijken dan dat ze leest. Dit bevestigt de bevinding van Radway (1987, p. 91-92) dat televisiekijken een sociale activiteit is waarbij men tijdens de activiteit met anderen kan converseren in tegenstelling tot lezen. Dit sociale element van televisiekijken is voor R16 belangrijker dan het televisiekijken zelf.

"Soms zou ik wel willen lezen in de zetel, maar als de anderen tv [kijken] kan [ik] dan moeilijk zeggen jullie mogen niet kijken want ik wil lezen. Dus dan kijk ik eerder mee dan dat ik lees." (R16).

Uit onderzoek van Knulst en Kraaykamp (1996, p. 197) bleek dat mensen die veel tijd besteden aan huiselijke contacten en sporten dikwijls weinig lezen in hun vrije tijd. De voorgaande uitspraken vormen hier geen bewijs voor, maar ze kunnen er wel bij aansluiten in die zin dat sociale contacten en sport vaak tijd innemen die anders naar lezen zou gaan.

De resultaten tonen aan dat we een onderscheid moeten maken tussen televisiekijken en film kijken als vrijetijdsactiviteiten. Film kijken wordt door een aantal respondenten gezien als een activiteit die dezelfde gevoelens kan oproepen als lezen. R8 ervaart hetzelfde gevoel tijdens lezen als tijdens een film kijken, ze omschrijft dit als ondergedompeld zitten in een bepaalde sfeer. R16 vindt dat zowel boeken als films haar kunnen aanzetten om af en toe eens te wenen. Dit is voor haar dan een ontlading. R9 gaf aan dat films kijken voor haar het lezen van boeken vervangt, ze heeft te weinig tijd om boeken te lezen, dus kijkt ze naar verfilmingen van boeken. Deze duren minder lang en vergen minder concentratie.

Televisiekijken daarentegen is voor R6 minder boeiend dan lezen. R7, R15 en R16 vinden televisiekijken minder interessant en R15 vindt het ook minder spannend dan boeken lezen. Een reden die R3 aangaf om wel televisie te kijken in plaats van te lezen is dat televisiekijken meer informatief is en lezen meer ontspannend. R11 en R15 gaven aan dat ze televisiekijken als ze 's avonds te moe zijn om een boek te lezen. De mening van deze laatste twee respondenten sluit aan bij de bevinding van het Sociaal Cultureel Planbureau (1992, in Piek, 1995, p. 20-22; Knulst en Kraaykamp, 1996, p. 233; Glorieux et al., 2006, p. 165-184) dat vrouwen door combinatie van arbeid en zorg een grote tijdsdruk ervaren. Als ze aan ontspanning toekomen, kunnen ze zich nog moeilijk concentreren op het lezen, met als gevolg dat ze televisiekijken omdat dat gemakkelijker is.

Televisiekijken en boeken lezen kunnen wel degelijk samengaan, in tegenstelling tot het uitgangspunt van de 'Displacement Theory' (Neuman, 1991, p. 28). De functionele differentiatie tussen televisiekijken en lezen, zoals Adoni en Nossek (2001, p. 61-66) aantonen, is duidelijk aanwezig bij R3. Televisiekijken gebeurt vanuit informatief oogpunt, zoals Knulst en Kraaykamp (1996, p. 204) al eerder concludeerden. Lezen daarentegen gebeurt niet vanuit het oogpunt van kennisuitbreiding zoals Knulst en Kraaykamp aantonen, R3 leest vooral voor de ontspanning.

Ten slotte blijkt ook de stelling van Knulst en Kraaykamp (1996, p. 194) onderschreven te worden door de informatie uit de interviews. Zij stelden dat men meer leest naarmate men meer vrije uren thuis besteedt. De respondenten gaven aan dat ze meer lezen als ze niet moeten gaan werken. Zowel thuis als op vakantie hebben ze dan meer tijd om te lezen. We kunnen daaruit concluderen dat het werk een belemmerende factor is voor het vrijetijdslezen van sommige respondenten. Als ze meer tijd hebben, besteden ze ook effectief meer tijd aan lezen.

Naast het sociale element blijkt dat ook het weer een invloed uitoefent op de keuze voor vrijetijdsactiviteiten. In de literatuur werd dit fenomeen niet beschreven. Sommige respondenten gaven aan dat ze in de zomer, als het goed weer is, minder lezen. De oorzaken hiervan zijn dat ze meer buiten willen zijn (R2, R4, R13), dat er meer werk in de tuin is (R14) en dat ze liever actief bezig zijn (R3). Aan de andere kant vertelde R12 dat ze meer leest als het goed weer is. Als de zon schijnt, gaat ze buiten zitten met een boek. Voor haar voelt dat aan als vakantie. Ook R11 leest meer in de zomer en minder in de winterperiode omdat ze in de winter meer verplichtingen heeft, ze is sneller moe en het is sneller donker.

"De winterperiode is zo eerder iets om gezellig knus met z'n allen voor tv te zitten en in de zomer zitten we buiten en iedereen doet zijn eigen ding en ik lees." (R11).

In de literatuur wordt symbolische onderscheiding weergegeven als mechanisme dat de keuze voor vrijetijdsactiviteiten beïnvloedt. Hoewel deze theorie verouderd lijkt, legt Schlundt Bodien (z.j., in Soetaert, 2006, p. 114) er de nadruk op dat ze in onze samenleving wel nog opgaat voor vrouwen. In geen enkele van de interviews kwam deze theorie aan bod. Daar zijn verschillende verklaringen voor. Ten eerste zou het kunnen dat dit mechanisme geen invloed uitoefent op de keuze van de respondenten. Ten tweede kan het zijn dat de respondenten zich er niet bewust van zijn dat dit mechanisme invloed uitoefent op hun keuze. Ten derde is het mogelijk dat de respondenten dit motief zien als sociaal onwenselijk en het daardoor dus vermeden. Ten slotte is het jammer dat de interviewer dit onderwerp niet aan de orde bracht, daardoor zijn waardevolle meningen verloren gegaan.

2. Praktische en beleidsaanbevelingen

Uit de resultaten leiden we een aantal praktische en beleidsaanbevelingen af. In de eerste plaats toonden we aan dat vrijetijdslezen voor werkende vrouwen een aangename ontspanning kan zijn in hun drukke leven. Stichting Lezen Vlaanderen kan werkende vrouwen op verschillende manieren stimuleren om (opnieuw) te gaan lezen. Het is daarbij belangrijk dat er op een positieve manier wordt gecommuniceerd over vrijetijdslezen. Het is ook belangrijk om daarbij aandacht te besteden aan de voordelen die het vrijetijdslezen kan hebben voor deze doelgroep. Het kan onder andere een ontspanning zijn, het biedt de mogelijkheid om even weg te zijn van het dagelijkse leven, men kan er op een aangename manier kennis bij opdoen en het kan ook helpen om sneller de slaap te vatten.

Ten tweede kunnen beleidsmakers er rekening mee houden dat volwassen werkende vrouwen die nooit hebben gelezen daar wel toe aangezet kunnen worden in deze fase van het leven. Onder meer het lezen van strips, een iets gemakkelijker genre, is op zich waardevol. Het kan mensen aanzetten tot het lezen van andere genres. Daarnaast kunnen ook verfilmingen van boeken vrouwen ertoe aanzetten om verhalen te gaan lezen.

Ten slotte kunnen bibliotheken er rekening mee houden dat de uitleentermijn van boeken, voor werkende vrouwen, een drempel kan zijn om boeken te lenen. Het vergemakkelijken van de manieren waarop men zelf zijn uitleentermijn kan verlengen of het verlengen van de uitleentermijn in het algemeen kunnen ervoor zorgen dat meer werkende vrouwen boeken gaan lenen.

3. Beperkingen van het onderzoek

Een eerste beperking die we willen weergeven is dat het onderzoek werd uitgevoerd bij een relatief kleine groep van zestien respondenten. De selectie van de respondenten gebeurde op basis van theoretische sampling en bereikbaarheid. De vaststellingen die we op basis van dit onderzoek deden zouden typisch kunnen zijn voor de respondenten.

Ten tweede hebben we ons beperkt tot vrouwelijke respondenten. Hierdoor hebben we inzicht kunnen verwerven in de onderlinge verschillen tussen de vrouwelijke respondenten. Maar daardoor was er minder aandacht voor wat geldt voor deze vrouwen als groep.

Dit onderzoek werd niet opgezet om heel de leescultuur van werkende vrouwen te bestuderen. Er werd immers geen rekening gehouden met inkomen, sociaaleconomische status, opleidingsniveau en gezinssamenstelling van de vrouwen. Het zou dus kunnen dat bepaalde vaststellingen gekoppeld zijn aan één of meer van voorgenoemde achtergrondvariabelen.

Ten slotte was de onderzoeker weinig ervaren, met als gevolg dat het verzamelen van data niet altijd optimaal is verlopen en niet over elk thema alle meningen aan bod kwamen.

4. Aanbevelingen verder onderzoek

De bevindingen van dit onderzoek werpen een licht op het vrijetijdslezen van de respondenten. Om te kijken of deze bevindingen representatief zijn, dienen we onderzoek op grotere schaal uit te voeren. De door ons reeds verzamelde vraagstellingen en bevindingen dienen als aanknopingspunt voor verder onderzoek. Onderzoek op grotere schaal kan ook nieuwe bevindingen aan het licht brengen of de bevindingen van dit onderzoek nuanceren.

We gaven in paragraaf 3. al aan dat er in dit onderzoek minder aandacht was voor fenomenen die betrekking hebben op vrouwen als groep. Vervolgonderzoek dient zich te richten op de vergelijking van de leescultuur bij volwassen werkende mannen en vrouwen om zo de genderverschillen duidelijker aan bod te laten komen.

Een laatste aanbeveling leiden we af uit een opmerking die één van de respondenten gaf na het interview. Haar leestijd is namelijk beperkter geworden sinds ze alleenstaand is. In verder onderzoek dient daarom rekening gehouden te worden met de gezinssamenstelling van de respondenten en de invloed die dat uitoefent op hun vrijetijdslezen.

5. Conclusie

De ontleding in onze samenleving zette ons aan om van naderbij te bekijken waarom bepaalde groepen in de samenleving wel nog lezen in hun vrije tijd. Volwassen werkende vrouwen zijn in onze maatschappij diegenen die de meeste tijdsdruk ervaren en minder vrije tijd hebben. Als gevolg daarvan is hun beperkte vrije tijd minder kwaliteitsvol. Waarom kiezen zij ervoor om deze te spenderen aan lezen?

De belangrijkste leesmotieven voor werkende vrouwen zijn ontspanning en compensatie. Ontspanning kan zowel plezier betekenen als weg zijn van het dagelijkse werk. Ontspanning betekent ook een activiteit doen die weinig inspanning vraagt en voorts wordt ontspanning gekoppeld aan het gevoel van spanning die de leesactiviteit kan oproepen. Ten tweede gebruiken de respondenten lezen als compensatie voor het feit dat hun sociale rollen in het dagelijkse leven hen niet toelaten om bepaalde behoeften te bevredigen. Lezen vormt een manier om deze behoeften wel te bevredigen.

Naast deze twee belangrijkste motieven zijn ook 'weg zijn van het dagelijkse leven', 'informatie opdoen' en 'de slaap vatten' motieven om te lezen in de vrije tijd. Sommige respondenten lezen graag 's avonds omdat ze dan vrij zijn van arbeid, huishouden en zorg. Anderen lezen niet op een specifiek moment, of lezen enkel op momenten waarop ze veel tijd hebben en kunnen doorlezen. Naast deze vormen van instrumentele leesmotivatie geven enkele respondenten ook intrinsieke motieven aan om te lezen, zoals het oproepen van een gevoel.

Boeken lezen betekent voor de respondenten ontspanning. Het is om verschillende redenen belangrijk, het is een gewoonte, het brengt fijne gevoelens naar boven en het is een individuele activiteit. Voor sommigen is het een dagelijkse activiteit of zelfs verslaving, anderen lezen niet elke dag omdat ze er te weinig geconcentreerd voor zijn na een drukke dag. Ten slotte is lezen ook genieten omdat het iets is dat de respondenten voor zichzelf doen op hun eigen tempo.

Ten derde beschouwen we het koop- en leengedrag. Respondenten kopen boeken uit principe of omdat ze de uitleentermijn in de bibliotheek vervelend vinden. Respondenten lenen boeken omdat het goedkoper is of omdat ze geen plaats hebben om gekochte boeken te stockeren. We zien hierin dus geen bewijs voor de stelling dat de vrije tijd kapitaalsintensiever is geworden. De boekenkeuze wordt niet alleen beïnvloed door het aanbod in de boekhandel, recensies in de krant en de mening van andere lezers maar ook door het aanbod in de bibliotheek, informatie in tijdschriften en op internetsites en de auteur. Ook verfilmingen van verhalen kunnen sommigen aanzetten tot lezen, al geldt dat niet voor iedereen.

Vervolgens concluderen we dat thrillers en detectives graag gelezen worden omdat ze spannend zijn of omdat er een zoektocht in wordt beschreven. Enkele respondenten lezen deze genres niet omdat ze er bang van worden. Romans worden graag gelezen omdat ze puur ontspannen, doen genieten en omdat men er niet bij hoeft na te denken. Respondenten lezen dit genre niet omdat het te zeemzoet is of omdat het te weinig diepgang heeft. Ten slotte lezen sommige respondenten strips als ze te moe zijn om zich te concentreren op een ander boekengenre. Strips lezen kan ook een aanzet zijn voor anderen om te beginnen lezen omdat het een gemakkelijker genre is. Andere respondenten lezen geen strips omdat hen dat vroeger werd verboden, omdat ze de humor niet begrijpen of omdat het minder leuk is.

Nog een belangrijke bevinding is dat film kijken en sporten, in tegenstelling tot televisiekijken, grote concurrenten zijn van het vrijetijdslezen. Sport neemt tijd in die dan niet meer aan lezen kan besteed worden, maar de respondenten hebben vaak andere motieven om te sporten dan om te lezen. Film kijken roept voor sommigen dezelfde gevoelens op als lezen. Televisiekijken daarentegen wordt vaak omschreven als minder interessant of minder boeiend. De resultaten tonen aan dat niet het opleidingsniveau van de respondenten maar wel het sociale element en de weersomstandigheden invloed uitoefenen op de keuze voor vrijetijdsactiviteiten.

Een laatste belangrijke conclusie is dat het werk dat de respondenten doen op verschillende manieren invloed uitoefent op hun vrijetijdslezen. Ten eerste kan een job de behoefte aan informatie doen ontstaan, en die behoefte geeft dan aanleiding tot vrijetijdslezen. Vervolgens wordt de tijd die men aan vrijetijdslezen kan besteden beperkt doordat men moet gaan werken. Ten derde kan de job het koop- en leengedrag van de respondenten beïnvloeden, bijvoorbeeld als men in de bibliotheek werkt. Voorts beïnvloedt het werk ook de concentratie van respondenten, waardoor ze soms te weinig concentratie kunnen opbrengen om 's avonds nog te lezen. Ten slotte kan men zich tijdens het vrijetijdslezen ontspannen en kan men zijn eigen interesse volgen, terwijl daar op het werk veel minder ruimte voor is.

REFERENTIELIJST

- Adoni, H. & Nossek, H. (2001). Media Convergence and Displacement. *Communications*, 26, 59-82.
- Agee, J. (2005). Literacy, aliteracy and lifelong learning [Elektronische versie]. *New Library World*, 106, 244-252.
- Baarda, D.B., De Goede, M.P.M., & Theunissen, J. (2005). *Basisboek kwalitatief onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen: Wolters-Noordhoff bv.
- Bakker, P., & Tellegen-van Delft, S. (1984). *De invloed van lezen, een rondleiding langs de bestaande theorieën over de invloed van lectuur op kinderen*. Den Haag: Nederlands Bibliotheek en Lektuur Centrum.
- Bibliothecarium (2009). *NUGI*. Geraadpleegd op 19 december 2010, van <http://www.bibliothecarium.org/?tag=nugi>
- Buffel, T. (2011). *Data-analyse kwalitatief onderzoek*. Thesissenarie 4 maart 2011. Brussel: VUB, Faculteit Psychologie en Educatiewetenschappen.
- De Smet, E. (1980). *Sociologische inventaris van de leescultuur in Vlaanderen*. Antwerpen: UIA.
- De Sterck, M. (1997). *Lees je mee?* Tiel: Lannoo.
- De Vylder, A. (2009). *Leidt voorlezen tot een betere leesattitude? Een quasi-experimenteel onderzoek in het zesde leerjaar van het basisonderwijs*. Masterproef, Universiteit Antwerpen, België.
- Den Boer, D., Bouwman, H., Frissen, V., & Houben, M. (2005). *Methodologie en statistiek voor communicatie-onderzoek* (2^e dr.). Mechelen: Kluwer.
- Delahoyde, M. (n.d.). *Feminism*. Geraadpleegd op 18 maart 2011, van <http://www.wsu.edu/~delahoyd/feminist.crit.html>
- Dobie, A. B. (2011). *Theory into practice. An introduction to literary criticism* (3th ed.). Geraadpleegd op 14 maart 2011, van <http://www.google.be/books>
- Elias, W. & Vanwing, T. (Red.). (2002). *Vizier op agogiek*. Leuven-Apeldoorn: Garant.
- Fischer, S. R. (2005). *A history of reading*. London: Reaktion Books.
- Glorieux, I. et al. (2006). *De 24 uur van Vlaanderen*. Leuven: LannooCampus.

- Greaney, V. & Neuman S.B. (1983). Exploring the functions of reading: a cross-cultural perspective [Elektronische versie]. *Reading Research Quarterly*, 25 (3), 172-195.
- Hillen, S. (2008). *Kort en lang boekenplankleven. Literatuur in een tijd van digitalisering*. Leuven: Acco.
- Humm, M. (1986). *Feminist criticism: woman as contemporary critics*. Brighton: Harvester Press.
- Huysmans, F., de Haan, J. & van den Broek, J. (2004). *Achter de schermen: een kwart eeuw lezen, luisteren, kijken en internetten: het culturele draagvlak 5*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Katz, E., Blumler, J.G., & Gurevitch, M. (2003). Utilization of mass communication by the individual. In V. Nightingale & K. Ross (Eds.), *Critical readings: media and audiences* (pp. 35-50). Maidenhead: Open University Press.
- Katz, E., Haas, H., & Gurevitch, M. (1973). On the use of the mass media for important things. [Elektronische versie]. *American Sociological Review*, 38, 164-181.
- Knulst, W. & Kraaykamp, G. (1996). *Leesgewoonten, een halve eeuw onderzoek naar het lezen en zijn belagers: Het culturele draagvlak*. Rijswijk: Sociaal en Cultureel Planbureau. Geraadpleegd op 9 november 2010, van <http://www.scp.nl/dsresource?objectid=24703&type=org>
- Kraaykamp, G., & Dijkstra, K. (1999). Preferences in leisure time book reading: A study on the social differentiation in book reading for the Netherlands [Elektronische versie]. *Poetics*, 26, 203-234.
- Krashen, S.D. (1995). Free Voluntary Reading: Linguistic and affective arguments and some new applications. In F. R. Eckman, D. Highland, P. W. Lee, J. Mileham & R. R. Weber (Eds.), *Second language acquisition theory and pedagogy* (pp. 187 – 202). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Langer, J.A. (1989). *The process of understanding literature*. (Report series 2.1). Albany, New York: National Research Center on Literature Teaching and Learning. Geraadpleegd op 19 december 2010, van <http://cela.albany.edu/reports.htm>
- Lyons, M. (2008). *Reading cultures and writing practices in nineteenth-century France*. Geraadpleegd op 3 mei, 2011, van <http://www.google.be/books>
- Manguel, A. (1997). *A history of reading*. Londen: Flamingo.

- Mathijssen, M. et al. (2006). *Zes voordrachten over geletterdheid* [Elektronische versie]. In K. Hilberdink & S. Wagenaar (Eds.), *Leescultuur onder vuur*. Amsterdam: Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen.
- Mayer, B. (2000). *Do unconscious threats give us the shivers?* Masterproef, Universiteit Maastricht, Nederland.
- Moyer, J. E. (2006). *Learning from leisure reading: A study of adult public library patrons*. Geraadpleegd op 12 november 2010, van <http://www.rusq.org/2008/01/06/learning-from-leisure-reading-a-study-of-adult-public-library-patrons/>
- Neuman, S. B. (1995). *Literacy in the television age: The myth of the TV effect*. Geraadpleegd op 31 januari 2011, van <http://www.google.be/books>
- Nell, V. (1988). The psychology of reading for pleasure: needs and gratifications [Elektronische versie]. *Reading Research Quarterly*, 23, 6-50.
- Maso, I., & Smaling, A. (1998). *Kwalitatief onderzoek: praktijk en theorie*. Amsterdam: Boom.
- Oervig, M. (1975). *De wereld van het kinderboek: een eenheid?* Den Haag: NBLC.
- Panigrahi, C. (1998). Information use and reading habits of working woman in the steel city of Rourkela, India [Elektronische versie]. *Malaysian Journal of Library and Information Science*, 3 (1), 111-118.
- Piek, K. (1995). *Zoveel lezen we (niet)*. Geraadpleegd op 14 maart 2011 (Beschikbaar op de website van Stichting Lezen: <http://www.lezen.nl/>)
- Radway, J.A. (1987). *Reading the romance. Woman, Patriarchy, and popular Literature*. London, New York: Verso.
- Schram, D. (2010). *Waarom zou je (nú) lezen?* [Brochure]. Delft: Eburon.
- Sheldrick Ross, C. (1999). Finding without seeking: the information encounter in the context of reading for pleasure [Elektronische versie]. *Information Processing and Management*, 35, 783-799.
- Silverman, D. (Ed.). (2004). *Qualitative research: theory, method and practice* (2nd ed.). London: Sage.
- Soetaert, R. (2006). *De cultuur van het lezen*. Geraadpleegd op 23 november 2010, van <http://taalunieversum.org>
- Soetaert, R. (2010, november 4-5). *Literatuur en retoriek*. Neerslag van het Symposium *Waarom zou je (nú) lezen?*, Hilversum, Nederland.

- Stebbins, R. A. (1997). Casual leisure: a conceptual statement. *Leisure studies*, 16, 17-25.
- Stebbins, R.A. (1999). Education for serious leisure: leisure education in theory and practice. *World leisure and recreation*, 41 (4), 14-19.
- Stichting Lezen (z.j.). *Tien redenen*. Geraadpleegd op 7 mei 2010, van <http://www.stichtinglezen.be/NewsFlashDetail.aspx?l=002.003&id=119>
- Stokmans, M. (1999). Reading time and its effects on leisure time reading. [Elektronische versie]. *Poetics*, 26, 254-261.
- Stokmans, M. (2007). *De casus bazar. Effectmeting van een leesbevorderingsproject*. Delft: Eburon.
- Taalschrift (2006). *Waarom heten zoveel poezen Minoes?* Geraadpleegd op 1 mei 2010, van <http://taalschrift.org/reportage/001287.html>
- Taboada, A., Tonks, S.M., Wigfield, A., & Guthrie J.T. (2008). Effects on motivational and cognitive variables on reading comprehension [Elektronische versie]. *Read Writ*, 22, 85-106.
- Tellegen, S., & Frankhuisen, J. (2002). *Waarom is lezen plezierig?* Delft: Eburon.
- Travis, M. A., (1998). *Reading cultures: The construction of readers in the twentieth century*. Geraadpleegd op 10 mei 2011, van <http://www.google.be/books>
- Van Campen, S., & van der Burg, C. (1981). *Onder andere het jeugdboek*. Zeist: BV Uitgeverij NIB.
- Van Coillie, J. (2007). *Leesbeesten en boekenfeesten, Hoe werken (met) kinder- en jeugdboeken?* Leuven: Davidsfonds Uitgeverij NV.
- Van der Poel, H. (2004). *Tijd voor vrijheid. Inleiding tot de studie van de vrijetijd* (3^e dr.). Amsterdam: Boom.
- Van Peperstraten, J.J. (2010, november 4-5). *Lezing JJ van Peperstraten*. Neerslag van het Symposium *Waarom zou je (nú) lezen?*, Hilversum, Nederland.
- Vanden Eycken, M. (1984). *Uses and gratifications: recente trends in het onderzoek*. Masterproef, Vrije Universiteit Brussel, België.
- Verté, D. et al. (2010). *Klaar? Actie! Over ouderen en cultuurparticipatie*. Sint-Michiels: Vanden Broele.
- Verté, D. & Dedonder, L. (2010). Thesissenarie 22 oktober 2010. Brussel: VUB, Faculteit Psychologie en Educatiewetenschappen.

Von Tippelskirch, X. (2007). Histoires de lectrices en Italie au début de l'époque moderne. Lecture et genre [Elektronische versie]. *Revue de synthèse*, 6(1-2), 181-208.

Wester, F., Renckstorf, K., & Scheepers, P. (2006). *Onderzoekstypen in de communicatiewetenschap* (2e dr.). Alphen aan den Rijn: Kluwer. Geraadpleegd op 23 februari 2011, van <http://www.google.be/books>

LIJST VAN TABELLEN EN FIGUREN

Tabel 1 <i>Overzicht van leesmotieven uit niet-wetenschappelijke bronnen</i>	14
Tabel 2 <i>Overzicht van leesmotieven uit ouder wetenschappelijk onderzoek</i>	15
Tabel 3 <i>Overzicht van leesmotieven uit recent wetenschappelijk onderzoek</i>	17
Tabel 4 <i>Overzicht van de kenmerken van de respondenten</i>	27
<i>Figuur 1: Invloed van interne factoren op vrijetijdslezen</i>	13

BIJLAGEN

Bijlage 1: Inleidende vragenlijst

Vrije Universiteit Brussel

Beste lezer

Als masterstudente in de Agogische Wetenschappen aan de Vrije Universiteit Brussel, doe ik onderzoek naar de boeken-leescultuur bij volwassen werkende vrouwen. Dit onderzoek vindt plaats onder leiding van Professor dr. J. Bauwens en in samenwerking met de organisatie Stichting Lezen. In het kader van dit onderzoek zijn we op zoek naar vrouwen die zouden willen deelnemen aan een interview over hun leesgedrag en vrijetijdsbesteding. Bent u geïnteresseerd om deel te nemen aan dit interview en gelden bovenstaande kenmerken voor u, gelieve dan volgend formulier verder in te vullen.

Indien u nog vragen of opmerkingen hebt, kan u ons bereiken

via het volgend e-mailadres **aagje.frederickx@vub.ac.be**

Stichting Lezen

Alvast hartelijk bedankt voor uw medewerking!

Aagje Frederickx

INVULFORMULIER

1. U bent een vrouw en u hebt een job.
2. Hoeveel boeken leest u gemiddeld per jaar? (Omcirkel wat past)
 1. 1 tot 9
 2. 10 tot 24
 3. 25 of meer
3. Duidt voor elk boekengenre aan hoe vaak u dit leest. (Omcirkel wat past of vul in)

1	2	3	4	5
nooit	weinig	af en toe	redelijk veel	heel veel

1. Waargebeurde verhalen	1	2	3	4	5
2. Romantische lectuur	1	2	3	4	5
3. Science fiction	1	2	3	4	5
4. Fantasy	1	2	3	4	5
5. Historische verhalen	1	2	3	4	5
6. Detectives	1	2	3	4	5
7. Thrillers	1	2	3	4	5
8. Avonturenverhalen	1	2	3	4	5
9. Humoristische verhalen	1	2	3	4	5
10. Strips	1	2	3	4	5
11. Andere:	1	2	3	4	5

4. Kruis aan welke activiteiten u uitoefent in een gemiddelde werkweek of vul in. (Meerdere antwoorden zijn mogelijk)

1. Hobby	
2. Sport	
3. Recreatie en natuur (wandelen, parken bezoeken, fietstochtjes maken ...)	
4. Uitgaan (café-, restaurant- en discotheekbezoek)	
5. Cultuur (bijwonen van podiumkunsten, muziekconcerten, musea bezoeken ...)	
6. Tv en film	
7. Muziek en radio	
8. Computer, games en internet	
9. Verenigingsleven	
10. Opleiding en cursus	
11. Andere:	

5. Vul uw voornaam en naam in.

--

6. In welk jaar bent u geboren? (Vul in)

--	--	--	--

7. Vul hieronder uw contactgegevens in, bij het medium waarmee u het liefst gecontacteerd wordt.

Telefoonnummer	
E-mail adres	
Gsm nummer	

Hartelijk bedankt voor uw medewerking!

Bijlage 2: Categorisering leesmotieven op basis van twee schalen uit 'uses- and gratifications' onderzoek

Op basis van volgende twee schalen uit 'uses- and gratifications' onderzoek werden de leesmotieven, die naar voor kwamen uit wetenschappelijk onderzoek, onderverdeeld in categorieën.

De eerste schaal werd ontwikkeld door Katz, Gurevitch en Haas (1973, p. 166). Hun schaal van behoeften is gebaseerd op de sociale en psychologische functies die aan de massamedia worden toegeschreven. Ze groepeerden deze behoeften in vijf categorieën. (1) Cognitieve behoeften, het zoeken naar informatie en kennis; (2) affectieve behoeften, het beleven van emoties en plezier; (3) persoonlijke integratie behoeften, het zoeken naar stabiliteit en status; (4) Sociale integratie behoeften, het beleven van interactie met vrienden en familie en (5) ontspanningsbehoeften, escapisme en afleiding.

Ten tweede maakt McQuail (1983 in Vanden Eycken, 1984, p. 22) een classificatie van redenen voor mediagebruik, bestaande uit vier categorieën. (1) Informatie, hij onderscheidt daarin volgende subcategorieën: nieuwe feiten ontdekken over de maatschappij en de wereld, advies zoeken voor praktische problemen, het bevredigen van nieuwsgierigheid, educatie, een gevoel van veiligheid waarborgen door kennis op te doen. (2) Persoonlijke identiteit, met subcategorieën: bevestiging van eigen waarden, gedragsmodellen zoeken, zich identificeren met anderen in de media, inzicht verkrijgen in zichzelf. (3) Integratie en sociale interactie, met volgende onderverdeling: sociale empathie, het gevoel hebben erbij te horen, een basis zoeken voor sociale interactie, een substituuut voor gezelschap, uitdragen van sociale rollen, band behouden met familie en vrienden. (4) Entertainment, met subcategorieën: vluchten van problemen, ontspannen, plezier ervaren, om tijd te vullen, als emotionele bevrijding of seksuele opwindung.

De categorisering van leesmotieven heeft geleid tot het ontstaan van volgende categorieën:

- Sociale motieven: o.a. leren kennen van andere culturen
- Cognitieve motieven: o.a. informatie opdoen
- Escapisme: o.a. vluchten van het dagelijks leven
- Taalstimulering: o.a. het opdoen van woordenschat
- Persoonlijke ontwikkeling: o.a. nieuwe perspectieven ontwikkelen
- Entertainment: o.a. ontspanning
- Verlossing: o.a. oplossen van problemen

Bijlage 3: Topiclijst interview

Introductie en persoonsgegevens overlopen

Ik wil u graag welkom heten en u alvast bedanken voor de tijd die u voor mij hebt willen vrijmaken. Dit interview gaat zoals gezegd over uw vrijetijdsactiviteiten en meer specifiek over het lezen van boeken. Als er vragen zijn tijdens het interview of als er iets onduidelijk is, onderbreek me gerust. Eerst zou ik graag even uw persoonsgegevens overlopen.

- ó U bent geboren in ...
- ó Hebt u kinderen?
- ó Hoe oud zijn zij?
- ó Wat is uw beroep?
- ó Welke opleiding hebt u genoten?

Betekenis

Dan zou ik graag beginnen met een algemene vraag, namelijk: Wat betekent lezen voor u?

- ó Is lezen belangrijk voor u? Om welke reden?
- ó Stel dat u opeens geen boeken meer zou mogen lezen, hoe zou u zich dan voelen?
- ó Wat is uw favoriete boek? Waarom?
- ó Is er een verhaal dat u speciaal is bijgebleven? Waarom?
- ó Waaruit bestaat een goed boek volgens u?

Persoonlijke leesgeschiedenis

Nu volgen een aantal vragen over uw persoonlijke leesgeschiedenis. De eerste daarvan luidt:

- ó Sinds wanneer leest u?
- ó Hoe bent u beginnen lezen?
- ó Las u steeds hetzelfde genre? Waarom?
- ó Wanneer leest u meestal (dag, week, jaar)? Hoe komt dat?
- ó Gaat u vaak naar de bibliotheek? Waarom (niet)?
- ó Koopt u vaak boeken? Waarom (niet)?
- ó Waar koopt u uw boeken? Waarom?
- ó Hoe bepaalt u welke boeken u leest?
- ó Hoe voelt u zich tijdens het lezen van een boek?
- ó Wanneer stopt u met lezen?
- ó Hoe voelt u zich na de leesactiviteit?
- ó Wat doet u als een boek u toch niet zo aanspreekt als u dacht?
- ó Bent u blij dat u (niet) hebt verder gelezen?
- ó Lezen andere leden in het gezin of in uw vriendenkring? Is dat belangrijk voor u?
- ó Hoe zou u anderen aanzetten tot het lezen van boeken?

- ó Hebt u bepaalde leesgewoontes?
- ó Waar leest u? Waarom?
- ó Moet u soms tijd maken om te lezen?

Motieven

Waarom leest u in uw vrijetijd?

- ó Leest u om informatie te weten te komen?
- ó Leest u ter ontspanning, om avonturen te beleven?
- ó Is het vluchten van dagelijkse routine een reden tot lezen voor u?
- ó Is het ontwikkelen van uw persoonlijkheid een reden om te lezen?
- ó Leest u om in contact te blijven met anderen of met de samenleving?
- ó Leest u om nieuwe culturen te leren kennen?
- ó Leest u om u te verlossen van problemen, angst, frustraties?
- ó Ziet u lezen als een middel om taalkennis op te doen?
- ó Hebt u het al eens ervaren dat het lezen effecten heeft op u, die u op voorhand niet had verwacht?

Lezen en andere vrijetijdsactiviteiten

Het volgende deel van het interview gaat over uw keuze voor vrijetijdsactiviteiten.

- ó Vrijetijdsactiviteiten aangeduid op survey even overlopen!
- ó Waarom kiest u uit het aanbod aan vrijetijdsactiviteiten voor lezen?
- ó Aan welke van uw vrijetijdsactiviteiten besteedt u het meest tijd? Waarom?
- ó Doet u uw vrijetijdsactiviteiten (inclusief lezen) om verschillende redenen?
- ó Zijn al uw vrijetijdsactiviteiten even belangrijk voor u? Waarom?
- ó Zijn er bepaalde momenten waarop u liever leest dan dat u een van uw andere vrijetijdsactiviteiten doet? Waarom?
- ó Zijn er momenten waarop u liever andere vrijetijdsactiviteiten doet dan lezen? Waarom?

Leesgenre

Ten slotte heb ik nog een aantal vragen in verband met de genres die u leest.

- ó Genres aangeduid op de survey overlopen!
- ó Bent u altijd al geïnteresseerd geweest in deze genres?
- ó Hoe komt het dat u juist deze genres leest?
- ó Hebt u al eens boeken van een ander genre gelezen?
Hoe kwam dat?/ Waarom leest u deze nu niet meer?
- ó Zou u graag eens nieuwe genres willen uitproberen?
- ó Voelt u zich anders tijdens het lezen van de verschillende genres?

- ó Leest u de verschillende genres om dezelfde redenen?
Zo nee, welke verschillen zijn er?
- ó Leest u graag de verschillende genres door elkaar of liever meerdere boeken in hetzelfde genre na elkaar? Waarom?

Open vraag en bedanking

Dit waren mijn vragen voor het interview, zijn er dingen die u graag nog had toegevoegd of die u nog even wou hernemen?

Dan wil ik u graag hartelijk bedanken voor uw medewerking en voor uw tijd.

Bijlage 4: Interview met R6

Legende:

I = interviewer

G = geïnterviewde

I: Ik wil u graag welkom heten op het interview. Het gaat zoals u weet over uw vrijetijdsbesteding en meer bepaald over boeken lezen. Als er iets tijdens het interview niet duidelijk is onderbreek me maar gerust. Dan zou ik graag even uw persoonsgegevens overlopen, om te beginnen.

G: Mhm.

I: U bent geboren in 1964?

G: (knikt).

I: En u hebt kinderen?

G: Heb ik kinderen? (kinderen antwoorden ja!)

I: Hoe oud zijn zij ongeveer?

G: Hoe oud? (Kinderen antwoorden) 11, 6.

I: Wat is uw beroep?

G: Ambtenaar.

I: En u hebt Communicatiewetenschappen gestudeerd?

G: Ja, en Marketing he, Communicatiewetenschappen en Marketing ja.

I: Dan zou ik het onderzoek graag beginnen met een algemene vraag en die is wat betekent lezen voor u?

G: Lezen betekent voor mij euhm, ontspannen, ontsnappen, euhm, fantasie, euh, heel veel. Lezen is, is, is voor mij ontzettend belangrijk. Euh. Genieten, genieten van, genieten van van een verhaal. Genieten van, van zinsopbouw. Genieten van woorden euhm, ja.

I: Dat ontsnappen, kan u dat een beetje beter of anders uitleggen?

G: Ja want het is eigenlijk ni echt alleen ontspannen. Ik was begonnen met ontspannen maar ik weet als ik echt moe ben 's avonds dan kan ik bijvoorbeeld ni lezen. Dus echt, het is wel een inspanning. Ma het is ontsnappen, het is ik ik vin, een in een met een boek zijde weg, zijde gewoon weg. Daar kan ik, daar zijde op de moment zelf, is is. Ja, dan dan, da 's zoals in flow gaan he. Op de moment zelf zijde echt helemaal, helemaal weg van het dagelijkse leven. En ook daarachter, ik vind een goed boek, da neemt u mee door uwe werkdag. Da, da, daar kunde een goe gevoel, dagen van van houden, of of een, een beklemmend gevoel he, maar, maar da blijft bij. Da noem 'k ontsnappen. Echt. Film kan dat ook hebben, maar ik euh, ik kijk zelden of nooit tv. Da, da boeit mij ni, als 'k ne film zie dan zal 'k naar de bioscoop gaan.

Tv kan mij amper boeien, laat staan al die, die, die programma's en die praatprogramma's en die kookprogramma's en die mag ik u kussen en mag ik dit en mag ik dat. Ik ken da omdat de kinderen daarnaar kijken. Maar ik, geef mij een boek. Een boek is, is, honderd keer meer dan eendert welke film en zeker dan eendert welk feuilleton.

I: Die elementen die u nu hebt opgesomd, zijn da motieven die u bewust nastreeft door boeken te lezen? Dus da gevoel, roept u da bewust op eigenlijk door een boek te lezen?

G: Nee. Neen, ik heb. Lezen heeft, heeft in mijn leven al van kinds af aan een heel belangrijke plaats, euh, ingenomen. Ik ben opgegroeid me boeken en ik heb eigenlijk denk ik van, van, van kind af aan ervaren wat da, wat da betekent en wat een meerwaarde dat da kan betekenen. Ik probeer dat ook aan mijn kinderen mee te geven, maar da lukt vele minder, vind ik dan dat da bij mij gelukt is. Euh. Ik heb ook heel goeie herinneringen aan de boeken dat ik als kind gelezen heb. Aan aan de, het het gevoel ook dat da mij gaf. Da 's zelfs meer naar, wete ik ik heb nog goeie herinneringen aan da 'k ik onder 't salontafelke lag thuis me mijnen boek en mijn ouders liepen daar rond, da gaf geborgenheid. Da'k ik me mijn boek in mijn bed lag als het buiten regende. Da gaf ook wete, misschien is het dat ook he, dat ik zo'n enorm gevoel van geborgenheid kan hebben bij boeken, omdat da onbewust wa meespeelt. Dus nee ik zoek da ni, ik weet dat da daarin zit omda 'k er, omda 'k ermee opgegroeid ben, denk ik, eerder zo.

I: Is het al voorgevallen dat u nog andere gevoelens of ervaringen hebt meegemaakt dan die die ge nu opgenoemd hebt en die u op voorhand ni echt had verwacht dat die d 'er gingen zijn. Ik zal misschien een voorbeeld geven want het is misschien een beetje een moeilijke vraag.

G: ja.

I: Inzicht krijgen in andere samenlevingen of andere culturen, kan bijvoorbeeld iets zijn dat u op voorhand ni had gedacht dat da een gevolg zou zijn van een bepaald boek te lezen, maar wa achteraf uiteindelijk wel ...

G: Minder eigenlijk, minder. Da zoek, da zoek ik minder in boeken en da, ben ik nu eigenlijk ooit boeken gelezen da 'k nu denk van? Dan is het eerder euh, de geschiedenis zo, de Romeinse geschiedenis, de Griekse geschiedenis, da, da, da boeit mij op zich en, en. Daar, daar zal 'k al liever nen boek over lezen is da omda 'k dan, nee. Da versterkt zich wete, wa da ge dan leert in de geschiedenis da komt dan is terug naar boven door da boek en, en dan. Maar ik heb nu, nu stel maar ik heb nog nooit nen boek over de Eskimo's gelezen en da 'k dan denk van wow dat is nu fant.. Nee, da zoek ik zo ni in boeken. Nu, wat da 'k nu wel aan 't zoeken ben is zo van euh, ma dat is ruimer dan boeken he. Da's zo wa zoeken achter, achter zingeving, zen, boeddhisme, ontspanning euh, innerlijke rust, ma da zoekt in boeken, da zoekt in cursussen, da zoekt in spreuken. En daar liggen nu een aantal boeken die ook daarover gaan. Ma da 's dan heel bewust da ge dan meditatie. Wat is meditatie, hoe mediteer 'k da 's dan een stukske leren dan eigenlijk he. Dan lees ik ni voor mij, ja wel voor mijn plezier natuurlijk, maar anders, dat is dus.

I: Dus eigenlijk ook wel een beetje voor uw persoonlijke ontwikkeling?

G: Ja, meer vanuit persoonlijke ontwikkeling dan dan euh. 'k Heb 'k ik ook he boeken over kalligrafie, maar dat is, ja da 's anders he.

I: Mhm. Is informatie te weten komen ook voor u een motief om boeken te lezen?

G: Minder, denk ik, minder. Euhm. Minder, ik weet nu euh, d' er is. Ons, euh, ons vader heeft gezegd d' er is een heel goei boek nu over Congo. Da, ja, da is van Speybroek of hoe heet hij ook weer. Een heel goei boek over. Hij zegt ge moet da echt lezen da ga over, over, hoe dat de, de Belgen daar huisgehouden hebben, hoe da 's ze 't land daar een beetje kapot gemaakt hebben enzo. Ge moet da echt lezen, dan krijgt ge inzicht in die jaren in da koloniaal verleden van euh van de regering. Da 's zo mijnen drempel om over te gaan. Da 's echt zo van, beu, da 's misschien wa saai, da 's een geschiedkundig, me iets da, nochtans Afrika boeit mij, interesseert mij. Geef mij maar een boek waar een verhaal inzit zo. Laat het mij dan zo opnemen, maar ni echt lezen om, om, om informatie op te doen. Nee, ik denk het ni, nee.

I: Leest u soms om uzelf te verlossen van problemen of angstsituaties of frustraties?

G: Nee.

I: Wat zou u doen als u opeens geen boeken meer zou mogen lezen, of hoe zou u zich voelen?

G: Oh da zou vreselijk zijn, euh. Als 'k nu ni meer zou mogen lezen, geen boeken zou mogen lezen. Euhm, ik zou mij op alle, ik zou mij op kranten storte, op tijdschriften storten, euh ja ik, ik zou op zoek gaan naar euh. Ja, echt ik, ik zou ni zonder kunnen. Ik zou nooit, op, de op internet denk ik nu een verhaal lezen op internet da 's misschien het allerlaatste da 'k zou doen. Ik zou dingen, kranten en tijdschriften beginnen zoeken.

I: Mhm. Hebt u een favoriet boek?

G: Nee, ik denk het ni.

I: Misschien ... zeg maar.

G: Ik, ik weet vroeger in mijnen studententijd, ma da 's dus heel heel lang gelede. Dan las ik elk jaar, euh in de ban van de ring. Die, niet de hobbit, de drie ander van Tolkien, da las ik elk jaar opnieuw. Ma na nen tijd worde dat dan wel beu. Een, een voorwaarde voor mij is wel het moeten dikke boeken zijn. Het moeten geen boeken zijn waar da 'k zo, wete zo 100 bladzijden daar ben ik direct door dus het moet, d' er moet wa volume aan, leesvolume aanzitten. Dan euh, dan begin ik eraan. Ma zo een favoriet boek da 'k ik zeg van da koester 'k nu. Neen, wete ik heb ook ni euhm. Ik hou enorm van boeken, en ik zou ni zonder boeken kunnen en toch ben 'k ik euh, fysiek ni gebonden aan mijn boeken. Ik heb zeer weinig boeken in mijn bezit, ik kan dat ook heel gemakkelijk wegdoen, weggeven. Ons vader ni he, die zijn kasten staan vol, die, die garage sta vol, die. Ik ben in mijn leven 11 keer verhuisd is da daarom? Omda boeken verhuizen, dat is 't zwaarste da ge kunt meesleuren, maar nee. Ik kan ook gemakkelijk, ik als 'k boeken koop, koop ik heel gemakkelijk pockets en die geef 'k dan verder of die gaan naar de kringloopwinkel enzo, ik. Ni da 'k ik, dat er boeken zijn waar da 'k ik nu, ja ma dat is euh naast, naast de kwestie waarschijnlijk ma soit. Euhm. Mijn vader is schrijver he, dus ik ben vandaar ik ben echt opgegroeid me boeken he, letterlijk opgegroeid me heel die boekencultuur. Ons vader is begonnen als jeugdschrijver en dan is diene romanschrijver en dan literaire reisverhalen. Dus dienen heeft zo wel wa geschreven. Dienen heeft heel veel geschreven en ik ben een aantal jaren begonnen me zijn boeken te verzamelen. Omdat hij die zelf ni, ni echt heeft of ni bijhad.

Da 's het enige wat da 'k altijd meesleur, da zijn dus al ons vader zijn boeken, da zijn er al over de 100 ondertussen. Dus ja als er iets is waar da 'k aan gehecht ben dan is het aan zijn collectie, ma da 's ook om een andere reden natuurlijk he. Maar voor de rest denk ik ni dat er boeken zijn die 'k nu echt euh. Nee, mijn favoriet boek is het laatste goei boek da 'k gelezen heb eigenlijk.

I: Mhm. Naast het feit dat een boek dik moet zijn, wat zijn voor u nog belangrijke kenmerken ...?

G: Ik heb graag een verhaal d' erin. En euhm, een, een romanverhaal een een er moet iets inzitten. Het moet ni altijd actie zijn he, da mag, da mag psychologisch zijn he, allé noem maar op, maar het moet een verhaal zijn. Euh, het moet goe geschreven zijn. Dus laat mij geen euh, gene Gonzalic lezen geen, genen euh, geen van die boeketboek reekske he. Da, da kan ik, daar geraak ik gewoon ni door, wete wel, dat is gewoon, dat is ni goe geschreven, die karakters die zijn ni, ni doordacht, dat hangt met haken en ogen aan elkaar, da zit vol clichés. Da kan 'k echt ni hebben. Maar ik moet ook ni den dinge hebben. Ik lees bijvoorbeeld ook niet graag Tom Lanoye, Herman Brusselmans, die, dat is dan voor mij ne stap te ver. Wa lees 'k ik dan wel graag, wa da 'k me heel veel plezier in gelezen heb is 'Het diner' van Herman Koch, da vond 'k schitterend. 'Haar naam was Sara' over da meisje in euh, in den Tweede Wereldoorlog in Frankrijk. En daar, ja da 's just daar heb 'k wel een stukske van bijgeleerd. Hoe da, hoe da Frankrijk eigenlijk, dat is zo'n schandvlek in euh de geschiedenis van Parijs, dat heb ik dan toch wel opgepikt. Euh. Dus het het moet ja ik kan daar eigenlijk moeilijk Ik lees graag die dingen, maar da vind ik dan euhm... Jongetjes (op de kinderen)... oh, hoe noemt ze nu weer, Montefiori daar, euh de 'De Franse tuin', ze heeft er zo'n deel 'Onder de umba boom', of umbo boom. Da vind ik zo op 't ranneke van mm, een beetje te gemakkelijk een beetje te veel chicklit, ma toch wel eigenlijk ni. Chicklit da vind ik ook zo een maar een genre van mannekes, ene soms maar. Dus wat da da nu juist is, wat da 'k heel graag lees, zijn euhm, tegenwoordig de misdaadverhalen, die euh, Mankel, euhm, Millenium, ma daar vond ik alleen den eerste goe. De twee andere eigenlijk ni. Euhm. Daar zou ik die die Karin euhm Vossum. Dus die Scandinavische misdaadverhalen die boeien mij enorm, waarom omda die heel realistisch zijn, die geven ook een zeer goe, ja. Hoe kunde da nu, ge kunt daar zo instappen, ge ziet da zo voor u diene man, die, die troosteloosheid van die steden. 'k Weet ni. Ik, ik hou ook wel van da beschrijvende van die boeken he, die Mankel zo, ons vader zegt van elk taske koffie dat diene drinkt, da wordt beschreven. Ik zeg, ja mij stoort da ni. Dan lees ik da. Ja, hoe moete da nu definiëren als voorwaarden om. Da soort dingen daar hou ik van da lees 'k ik graag. Het het, het psychologische d'r wat in. Ja vooral goe, goe geschreven, ni diene pulp da kan'k ik echt euh. Maar den dinge, daar heb 'k het dan ook weer moeilijk mee Umberto Ecco. Da vind 'k dan euh. 'De naam van de roos' vond'k heel toegankelijk. 'De slinger van Foucault' da vond'k ik mensen, daar kan'k ik ni aan beginnen allé, dinge. D'er zijn d'er zo'n paar waar da 'k ik echt ni doorgeraak. Hoe komt da? Da weet ik eigenlijk ni. Zijn die dan te moeilijk, zijn die te euh, 'Imperator' en en 'Secretum' of wat is 't zijn d'er ook zo twee da 'k denk van ik geraak er niet door ik geraak er niet door.

I: En als u dat gevoel heeft van 't ligt mij ni of ...

G: Ik stop.

I: Stopt u dan?

G: Ja, ni direct dan he, ik probeer efkes door te gaan, maar ik wil ni kost wa kost tot 't einde van den boek gaan ik vind da voor mezelf, da hoeft ni. Da moet geen overwinning op mezelf worden van ik heb het gelezen, nee. Ik probeer een paar keer, ik probeer zo wel van mijn eigen van allé Els hoe komt da nu? En, en, maar d' er zijn sommige boeken die heel traag beginnen da ge denkt manne, ma die dan toch wel in gang geraken. Dus ik geef het wel effe een kans maar euh ni per se tot het einde. Als het echt ni ga dan ...

I: Euhm, zijn er in uw leesgeschiedenis gebeurtenissen of elementen geweest die u, die het lezen eigenlijk hebben versterkt, of de zin in het lezen versterkt? Buiten het feit dat u met boeken bent opgegroeid

G: Ja, ons, ons, ons vader had natuurlijk ne gigantische invloed he op euh. Het feit, ja, hij zat altijd te lezen, d'er waren altijd boeken. Ons vader zat heel veel te lezen euhm. Ik kon me ons vader ook goe praten over boeken he euh die gaf mij ook tips van die bracht als wij, als ik de leeftijd had van mijn kinderen, wij woonden in Beersel. Ons vader gaf les in Mechelen dus die kwam ene keer per week of ene keer per twee weken had die boeken van bibliotheek bij en die ging die bracht voor ons dan ook boeken van Mechelen mee. Ik vond da fantastisch, diene. Wat dat hij dan meebracht da was dan spannend en van wa zou hem bijhebben en die koos dan ook wel goe natuurlijk, euhm, zo'n momenten die ik lezen echt. Mm. Ja ik ik lek da 'k zeg, het zal zo heel de cultuur zo zijn he de, ik ging elk jaar me ons vader mee naar de boekenbeurs, da was op zich al een belevenis. Ik mocht dan enen boek kiezen, enen boek op heel die boekenbeurs. Da was dan... En nochtans als kind koos ik dan altijd zo van die pseudowetenschappelijke boeken he, 'de wereld', 'het menselijk lichaam' euhm, 'wist je dat', eigenlijk nooit, nooit ne leesboek. En euhm ja wete, mijn beste vriendin Dominique die leest ook heel graag en wij wisselen boeken uit en wij wisselen tips uit en en da, da stimuleert natuurlijk ook he als ge op dezelfde golflengte zit. Nu, hune papa diene, diene, allé diene heeft nog nooit nen boek gelezen denk, ma ja 'k zen er dan ook van weggegaan (lacht). Nee, da 's echt zo heel die, heel die cultuur denk ik die maakt da 'k ik daar, mij daar goe bij voel. Ook natuurlijk, ja, ik mm misschien is ons vader wel de bepalende factor he. Die, die da's ook ne leraar Nederlands, dus die hamerde op het belang van lezen. Onze Rik schrijft heel slecht, heel veel spellingsfouten, ons vader zegt dat is omdat diene, geen, geen, geen schriftbeeld kan herkennen, als ge veel leest dan wete onbewust hoe da woorden in elkaar zitten. Lange ij, korte ei, au. Maar als ge weinig leest dan ontwikkelt ge da natuurlijk trager of ni ... Jongens zij is wa stiller (tegen de kinderen). Dus allé het belang van lezen is altij wel duidelijk gemaakt en ons vader zegt dan ook ik zie da, als hij les gaf dan vroeger ik zie de opstellen van kinderen die veel lezen en die weinig lezen. En, en nochtans mijn broer leest ni, mijn zus leest ni. Ik ik, ik heb da toch meegepakt. En ik lees graag en ik lees snel, heel, heel snel. Vroeger testte hij mij daar op, van, ik geloof nooit da gij alles gelezen hebt. Dan stelde die vragen en dan moest ik, en ik lees nog altijd snel. Ja, maar zo nee 't is 't is. 't Is een aaneenschakeling van, denk ik. Ik schrijf zelf graag. Wete da hangt allemaal zo'n beetje samen he. Ma ni goe genoeg voor nen boek te schrijven, geen ambitie.

I: En is het belangrijk voor u eigenlijk dat er nog mensen zijn in uw familie of vriendenkring die ook lezen en waarmee u dan over boeken kan praten.

G: Nee eigenlijk ni. Ik heb nu ... Jongens! (tegen de kinderen). Ik heb nu Dominique juist genoemd en dat is plezant. Maar als 'k ik nu in mijne vriendenkring niemand had die zou lezen. Het is leuk om da ge wisselt al ne keer boeken uit. Ons Griet die leest toch wel ze ma vele minder. En die, die wisselt dan me mij ook al is boeken uit en dat is natuurlijk plezant he. Want ik ik merk ik geraak nu ni tot aan een bibliotheek. Heel raar he ik woon in Mechelen ik ik en toch geraak 'k ik ni aan een bibliotheek. Ik weet ni hoe da komt, dat is iets. Vroeger wel altijd naar de bibliotheek geweest en en. Dus ik heb wel graag hier boeken liggen. Misschien zonder deadline zo he da 'k euh da 'k weet die moeten wel terug, naar die of naar die maar, die moeten ni tege nen bepaalde dag uitgelezen zijn.

I: Dus de meeste boeken die u leest zijn van vrienden of familie of ...

G: Ja vrienden, ja want ik zei daarjuist zo nee da 's ni belangrijk. Jawel, me ons Griet wel, me ons Griet kan ik wel over boeken babbelen, met Dominique kan 'k ik over boeken babbelen met Nicole op 't werk toch wel ze, toch wel. Da 'k ik ni, ik herneem, computer, ik herneem mijn antwoord, ja da stimuleert toch wel, toch wel ja. Zeker aan mensen da 'k ik echt mee op dezelfde golflengte zit, mensen die zeggen oh 'k heb ne goeien boek gelezen, da ge zo blindelings weet van ja ok, da zal mij, 90 procent zal mij dat ook wel liggen. Euhm, ah ja da wa was uw vraag, van de bibliotheken, nee.

I: Ja, waar dat u dan eigenlijk uw boeken vandaan haalt als u dan weinig naar de bibliotheek gaat.

G: Vrienden, ons Griet euhm, ons vader euhm. Ik koop pockets zo 5 euro, 6 euro, 7 euro den tweedehandswinkel, daar. Ik heb toch altijd genoeg leesvoer liggen dus he, ik heb hier nog een heel reeks staan da 'k euh. Voor mijne verjaardag als ik nen bon krijg, koop ik al nen boek.

I: Wanneer leest u meestal?

G: Euh, nu de zondagnamiddag. Sinds september gaat de Sam naar de Chiro en dan heb ik terug. De zondagnamiddag is mijne namiddag. Dat is mijn leeshoek daar. Ge ziet het mijne zetel mijn bankske mijn boeken liggen daar. 's Avonds, ik kijk geen tv, dus dan hebde enorm veel tijd. Dus 's avonds, ons manne, Sam die ligt in zijn bed, of die zijn aan 't spelen of die kijke tv. Ik ben ofwel kalligrafie, ofwel lees 'k nen boek, als 'k ni te moe ben, als 'k te moe ben gaat et ni. Dan doen ik niks. (Zoon: Mama we gaan na boven he.) Ja jongen da 's goed (tegen de kinderen). Dus ik zit bijvoorbeeld ook ni op internet. Ik surf ni op internet ik, ik heb daar niks verloren da 's heel pragmatisch voor mij, betalen en dingen en e-mailtjes zo wa checken . Eigenlijk wel tijd genoeg om te lezen ze, absoluut.

I: Hoe bepaalt u eigenlijk welke boeken u leest, buiten dan degene die beschikbaar zijn bij vrienden?

G: Ik laat me wel al wel ne keer leiden door recensies in de krant in de Libelle, euhm en ik knip dat dan uit en zo zit er in mijn, in mijn, mijn sacoches zo'n boekske waar dat dus alle boekentips alle platentips alle wijntips en da zijn dan briefkes en papierkes die dan allemaal op ne stapel liggen. Daar laat ik mij door door leiden, door wat da anderen dan zeggen.

Door het aanbod. Als ik, ik ben overtijd in de 'Zondvloed' hier in Mechelen geweest. Dan ga 'k, allé ik ga sowieso wel kijken naar dingen he. Ik was naar de pockets gaan zien, en dan zie 'k ah ja dat is, da 's ne thriller, ik heb daar precies al van gehoord van diene schrijver, 5 euro, ok da pak ik mee. Zo'n beetje.

I: Wanneer stopt u eigenlijk met lezen, als u nu zondagnamiddag aan 't lezen bent

G: Wete ik lees geen uren aan een stuk. Ik zet mij in de zetel ik lees een half uur, drie kwartier. Ik loop ne keer door den hof ik zet mij terug in de zetel ik lees nog is efkes, ah ik gaan de patatten al opzet, al, al, al schillen. Zo wete, ik kan geen uren en uren aan een stuk zitten lezen. Maar ik lees wel nen hele namiddag ik lees euh, ik lees nen boek uit he, uit het ding he. Dat is op ne zondag uitgelezen he. Wanneer stop ik, euh, als ik moe ben, als 'k echt moe begin te worden. Mentaal of fysiek da mijn ogen beginnen te branden dan moet'k stoppen. Mentaal dan denk ik van oh na weet ik ni wat da 'k 't leste blad gelezen heb, dan is 't echt he. Euh, praktisch he, half zes dan moet ik de mannen van de chiro gaan halen. Maar ik zal zo ni beginnen lezen voor een kwartiereke. Minstens een half uur. En zeker voor ne roman een half uur, drie kwartier, een uur tijd hebben. Het idee van ik heb een uur tijd en dan zal ik mij aan een boek zetten.

I: Is er dan een verschil tussen het gevoel dat u hebt voor het lezen en na het lezen?

G: Nee, soms ja soms gade, soms blijft da zo wel. Ja wel zo gelijk 'Het diner', dat is toch wel blijven hangen en dan. Ma om te zeggen ik voel mij dan zo fundamenteel anders, ja da blijft zo wa hangen. En ge zijt daar wa mee bezig en ge bekijkt u kinderen is me een ander oog. Hebde gij het gelezen?

I: Nee, nee.

G: Euhm. Ja, ja wat da'k bijvoorbeeld ni kan lezen, wat da 'k systematisch overslaag in in, da 's heel raar. Dat is euh, als er me klein kinderen iet gebeurt he. Verhalen waarin dan heel de verhaallijn en dan blijkt dat da, da zoontje verdrongen is. Ik zal die bladzijde gewoon over, sinds da 'k zelf kinderen heb, kan ik da gewoonweg ni aan van da te lezen. Dus die euh, al verteld van die van die thrillers, dat da dus verklaarde waarom. En als ik daar aan kom, die bladzijden gaan gewoon door, da lees ik ni. Dan voel ik mij wel slecht. Da raakt mij te diep dan.

I: Dan heb ik nog een aantal vragen over uw vrijetijdsactiviteiten. Dus u had aangeduid dat u ook tijd besteedt aan hobby's, sport, opleiding en cursussen en werken in de tuin.

G: Mhm.

I: Zijn eigenlijk al die vrijetijdsactiviteiten en lezen, zijn die even belangrijk voor u?

G: Euhm, laat ons zeggen da sport wa minder (lacht), wa minder belangrijk is ja. En die opleidingen en die cursussen is in functie van euh, van de rest he. Wat is dat dan, opleiding en cursussen euh, kalligrafie, herborist, omdat 'k heel veel in de tuin ben, schrijven, dus da zit allemaal wa in dezelfde ding. Ik heb nu mijnen he, dat is mijnen, mijnen waardendobbelsteen. Da zijn de dingen die voor mij belangrijk zijn. Dan ziede direct wa voor mij telt he. Dat is mijne jongste zoon, dat is mijnen tuin, mijn planten enzo, boek, pen, ik schrijf graag en ik schrijf kalligrafie, zen dus euh mediteren en da' s onze oudste.

Da zijn eigenlijk de dingen die euh, ja die voor mij. En die vinde hier terug he, behalve diene sport, diene. Ik ga lopen, ma dat is nu ni. (Zoon: Ja lopen.) Ik probeer te gaan lopen. Niet fanatiek. En de rest zit allemaal, ja zijn voor mij even belangrijk, ja.

I: En aan welke van die activiteiten besteedt u eigenlijk het meest tijd?

G: Ik denk aan kalligrafie ja. (Zoon: Of tuin.) Mijne zoon die zei tuin ma ja ma ik zit heel veel buiten ma dan met een boek. Of in den tuin werken, ja. Het is gelijk denk ik ze. Kalligrafie en tuin is is voor mij toch echt wel.

I: Mhm.

G: Maar lezen, allé ik ik. Ma ni alleen boeken he, ook tijdschriften he ik heb nen hoop tijdschriften gelezen, ik, ik lees elken dag wel iets denk ik. Op mijn werk enzo. D'er gaan echt geen zonder da 'k gelezen heb.

I: Met dat u da zei in de zomer, is er bij u een verschil in het lezen naargelang de seizoenen?

G: Nee, ma in de zomer zet ik mij buiten met een boek en in de winter zet ik mij hier in de zetel met nen boek.

I: Zijn er voor u verschillende redenen om die verschillende soorten vrijetijdsactiviteiten te doen? Dus heeft elke activiteit eigenlijk een andere ...

G: Finaliteit? Nee. Nee, behalve die sport he. Dat is echt om om mijn spieren iets, ni helemaal te laten vastroesten. Maar al de rest is is interesse. Is euh, mij goe voelen euh. Ik heb mijn werk, ik heb mijn, mijn zorgfunctie voor mijn, mijn kinderen en ik heb mijzelf en da zijn allemaal dingen die invullen van dit is me-time. Die vullen dat allemaal in.

I: En dan heb ik tenslotte nog een aantal vragen in verband met de genres die u leest. Dus u leest eigenlijk vooral detectives, thrillers en dan af en toe ook romantische lectuur.

G: Ja, ja.

I: En die andere ietsje minder.

G: Ja.

I: Ja, kijk maar.

G: (bekijkt de ingevulde vragenlijst).

I: Op de andere bladzijde ook nog.

G: Ik lees da allemaal wel ze. Want ik lees da eigenlijk allemaal. Alleen strips, strips niet, strips lees ik ni.

I: En is daar een bepaalde reden voor?

G: Ons vader he, da was vroeger heel sterk van, een strip is geen boek. Ik kom van nen tijd, pas op he, de Jommekes en de Suskes en Wiskes, die werden in, da da taalgebruik da was schabouwelijk gewoon da was. Allé, ons vader vond daar weinig opvoedkundig aan. Terwijl, strips zijn natuurlijk enorm geëvolueerd ondertussen dat is een genre op zich.

Maar ik heb daar absoluut geen affiniteit mee. Omdat da vroeger ook, da mocht ook ni in huis komen, da werd, da was da was not done. Euhm ons vader zei dat is ni lezen. Dus van daar. Humoristische verhalen, kzou ni direct, als ge daar nu ook wa voorbeelden had gezet, bijgezet, dan had ik veel gemakkelijker. Maar ik lees avonturenverhalen wel. De twee die met die eentjes da's echt, nee, dat is. Maar al de rest wel, ik weet alleen da 'k detectives en thrillers da 'k daar echt ja met die, met die Mankel en dan die Karin. Allé al die Scandinavische euh, schrijvers daar ben ik nogal voor gevallen. En dan hier in Vlaanderen heb ik ze dan ook gedaan. Ma ne Jef Geeraerts lees ik ni graag. Ne Pieter Aspe vind ik ongelooflijk pulp, allé da lees ik wel ma da vind ik dan. Da 's ne Suske en Wiske voor mij. Ik heb ze allemaal gelezen denk ik ze, maar da kunde ni vergelijken met die, met, met dat ander. Da's toch wel een dimensieverschil. En ge hebt er nog he. Ge hebt in Vlaanderen verschillende he ge hebt diene Luc Deflo, diene van, ge hebt dan Pieter Deroo. Allé ge hebt er... Diene Sonst, Johan of hoe noemt het Sonst. Ja da vind ik toch wel, da, die combinatie van al die elementen die da hier staan. Historische verhalen, ik heb behoorlijk wa historische verhalen gelezen alleen de laatste tijd ni zo veel. Fantasie, één van de laatste da 'k gelezen heb is euh de oversteek, zo het boek van 2010. Da's puur fantasie da vond 'k ik fantastisch, 'k ben aan 't wachten op het vervolg. Misschien is da ni helemaal. Waargebeurde verhalen, ja die zitten er ook zeker tussen ze. Dus alleen die niet, strips en humoristische verhalen, maar al de rest euh, zeker wel.

I: En wisselt u die verschillende genres af met elkaar, of?

G: Da probeer ik wel. Ik weet het is ook altijd zo heel raar het, het, het moment van een nieuw boek te beginnen is het, is het moeilijkst eigenlijk. En daar zit er ook het meeste tijd tussen. Nu ligt er eigenlijk geen, als 'k in ene bezig ben dan lees ik door he. Elke dag als het kan. Daartussen, da 'k den boek heb toegedaan en da 'k ne nieuwe begin, daar kan wa tijd tussen zitten. Het is zo dienen. Een nieuw boek beginnen dat duurt wel efkes bij mij. Daar heb ik zo mijnen, mijnen adem voor nodig, precies. En zo ook van 'k heb dan boven een kast van al wat da 'k nog moet lezen, die staan allemaal netjes naast elkaar. En dan welke ga 'k nu pakken in welke mood ben ik. Want daar sta nogal wa chicklits tussen en daar sta wa van da zwaardere genre tussen. Da is zo altijd wel, wel een raar, een raar gevoel eigenlijk. In welke ga ik mij nu, nu verdiepen. En nu voor de moment heb 'k nog ni gekozen. Ligt er alleen maar over, over zen en en mediteren.

I: Die verschillende genres brengen die bij u een ander gevoel naar boven als u dat aan 't lezen bent? Of is da vergelijkbaar voor alle boeken die u leest?

G: Euh, da 's vergelijkbaar voor alles denk ik. Ja.

I: En euh, zijn er voor u verschillende motieven om een bepaald genre te lezen? Of is er voor elke genre een ander motief, is misschien een betere vraag?

G: Nee, wat da 'k daar genoemd heb, die dingen lees ik allemaal graag. Even graag eigenlijk en het hangt zo af van euh de goesting van 't moment van van wa zou 'k nu pakken. Ik weet ni goe van wa. Waarom doet u kleren aan, die kleren aan 's morgens en ni de ander. Da 's een beetje 't zelfde he. Hoe voel ik mij, da kunde ni echt definiëren van van waarom dit of waarom dat.

I: Bent u eigenlijk altijd al geïnteresseerd geweest in die verschillende genres of zijn er dingen die u opeens bent beginnen lezen?

G: Ja, die, echt die detectives, die thrillers daar da 's zo iets van de laatste jaren, ja.

I: En weet u nog wat u d 'ertoe heeft aangezet om die te beginnen lezen?

G: Ik weet, ik had euh, op aanraden van ons vader 'De witte leeuw' van euh Louis Mankel gekregen, ja da was goe. En ik heb da gelezen en ik kende eigenlijk niks van diene schrijver, ik wist ni dat dat een reeks was, dat da he, dat da 10 boeken zijn. Maar da, da sprak mij gewoon aan zo van ok dit zit, dit zit goed. Da 's nen dikken boek, dat is da 's, ja da 's meeslepend geschreven en toch wel hoogstaand geschreven, allé al die dat had alle elementen en nu heb ik ze ondertussen allemaal gelezen. Wat dat ook is een aantal jaren geleden heeft euhm, de Standaard of de Morgen zo een reeks van die euh, ze hebben allemaal ne keer een reeks boeken uitgebracht. Zo een reeks thrillers uitgebracht en euhm de vriend van ons moeder had die gekocht en dan euh gezegd hier da moete is lezen. En dan 't een na 't ander, ik kende geen enkel van die schrijvers. En da stond, da stond mij allemaal aan en dan ja, dan dan denkt ge ok, da genre ligt mij precies wel en dan was 'k vertrokken, dan was ik echt wel. Ja d 'er, vrienden ah de mama van een vriendinneke van mijnen oudste zoon leest ook zo veel, daar wissel 'k ik ook veel boeken mee uit, dus ja het komt toch wel heel veel van van mijn omgeving dus euh. (Zoon: Kim of An) Ja Kim, An die leest ook heel veel. En dan zegde zo van ah seg ik heb diene boek toen van u meegekregen hebde nog iets in da genre, geeft dat is mee en dan.

I: En is da soms dan echt een gespreksonderwerp of is vooral eigenlijk om zo wa, allé nieuwe boeken te ...?

G: Ik praat daar ni graag over, 'k vind dat ook ni nodig, voor mij ni, nee.

I: Dus boeken lezen is, het individuele is wel het belangrijkste?

G: Ja, ja absoluut.

I: Ok, dat waren eigenlijk mijn vragen voor het interview. Wilt u graag nog iets toevoegen of nog iets hernemen ofzo?

G: Ja, ik wil daar eigenlijk nog aan toevoegen dat het eigenlijk verschrikkelijk euhm moeilijk is om iemand aan 't lezen te krijgen. En het voorbeeld zit hier naast mij. Euhm. (Zoon: Ik lees toch Naruto's) Ge leest Naruto's, da zijn zo van die strips, ma dat is geen boek (Zoon: ma dat is jawel!) Daar staan 5 zinnen in en dan staat diene boek vol. Ik heb me hem zo van alles geprobeerd he. (Zoon: En hij, da komt nog.) Ja mijne jongste diene leest veel gemakkelijker, diene leest elken avond een hoofdstukje. (Zoon: Ja als ge elken avond voor mij ne Naruto koopt lees 'k ik diene ook elken avond.) He, het uur met te gaan slapen een half uur verlaat op voorwaarde dat em dan hier, samen me mij, zit te lezen. Ik lees hier, hij leest daar. (Zoon: Oh dan kan 'k om half elf gaan slapen.) Da houdt diene een week vol. En dan weer ni meer. Ik heb alle soorten genres (Zoon: kan ik dan echt om half elf gaan slapen?) Nee, suske. Echte genres voor hem gekocht. Om toch maar, man ge weet ni wat da ge mist als ge ni leest he. Ho ik vind da zo jammer van mijn kinderen, dat dat die die cultuur nu. Ik hoop dat hij nu meer leest, da ziet er zo naar uit. Hij heeft, ja, nu Antony Horowitz, daar zijde nu dan toch wel in, in begonnen he.

(Zoon: Mhm.) Ja als't er ni in zit dan denk ik. Ma ik vin het jammer, ik vind het doodjammer da mijn kinderen da plezier ni, ni ervaren. Ma ge kunt da ni forceren he. Hoe meer ge da forceert hoe meer ze daar nen degout tegen krijgen en dan ja blijven aanbieden, blijven proberen blijven en dan hopen dat em vroeg of laat toch euh, de microbe te pakken krijgt. Ma ik zou het echt een gemis vinden. Dat is 't.

I: Ok, dan wil ik u graag bedanken voor u tijd en uw medewerking.

G: Graag gedaan.